

Türk Solu ve Sınıf Devrimciliği

Mehmet Sinan

Marksizm ve Türk Solunun İdeolojik Gelenęi

Mehmet Sinan, 1 Haziran 2005

Proleter Sınıf Temelinden Yoksunluk

Mehmet Sinan, 28 Temmuz 2009

marksist.com

e-broşür dizisi: 9

Marksiizm ve Türk Solunun İdeolojik Geleneği

1960-71 dönemi, Türkiye sol hareketinin tarihinde çok önemli bir kesiti oluşturmaktadır. Gerçekten de bu dönem, uzun yılları kapsayan bir örgütsüzlük ve suskunluktan sonra, Türkiye’de sosyalist hareketin yığınlara açıldığı, aydınları, gençliği, öncü işçileri kucaklayarak ilk kez kitleselleşmeye başladığı tarihsel bir dönemdir. Solda genel bir yükselişin yaşandığı 1960’lı yıllar, aynı zamanda Türkiye sosyalist hareketinde teorik, politik ve örgütsel sorunların ilk kez canlı ve yoğun biçimde tartışıldığı yıllar olmuştur. Şurası bir gerçek ki, 60’larda başlayan ve “sosyalist” sistemin çöktüğü 90’lara kadar uzanan dönemde, Türkiye’de ortaya çıkan onlarca sol politik örgütlenmenin ideolojik ve teorik temelleri esas olarak 1961-71 dönemindeki tartışmalar içinde olmuştur.

Daha sonraki yıllarda irili ufaklı onlarca sosyalist grup ya da parti, ayrı örgütlenme gerekçelerini “farklı ideolojik-teorik temellere sahip oldukları” iddiasına dayandırdılar hep. Evet, söz konusu grup ya da partiler arasında siyasal taktik, örgütlenme anlayışı veya çalışma tarzı bakımından kimi farklılıkların bulunduğu doğrudur ama, bu farklılıklar, onların teorik ve ideolojik temeller bakımından da uzlaşmaz oldukları anlamına gelmiyordu kesinlikle. Aksine, soldaki siyasal oluşumların pek çoğu, örgütsel ayrılıklarına karşın, aynı ideolojik-teorik temelleri şu ya da bu ölçüde paylaşmaktaydılar ve bunun da pekâlâ farkındaydılar. Kendilerini, sosyalist, komünist ya da devrimci olarak tanımlayan örgütlerin neredeyse tamamına yakınının siyasal perspektifini ve gelecek tasarımlarını belirleyen, aynı “tarih bilinci” ve aynı “sosyalizm anlayışı” idi.

Genelde bu anlayış, tıpkı Sovyetler Birliği ve diğer “sosyalist” ülkelerdeki gibi, bir devlet gücünün mutlak otoritesi altında olmak koşuluyla, “sosyalist bir toplumun ulusal temeller üzerinde pekâlâ kurulabileceği” inancına dayanıyordu. Nitekim aynı “inancı” paylaşan sosyalist örgütlerin hemen tamamına yakınının kafasında şekillenen sosyalist toplum projesi, ulusal sınırlarla birbirinden ayrılmış “ulus-devletli sosyalizm”lerden oluşan bir dünya kavrayışından öteye geçmiyordu. Ama öte yandan, bu tür bir “sosyalizm” anlayışının mucidinin Türkiyeli sosyalistler olmadığı da çok açıktır. Bu sosyalizm anlayışının gerçek mucidi, Lenin’in ölümünden sonra SBKP’nin ve Sovyetler Birliği devletinin tepesine çöreklenmiş olan Stalinci bürokrasiden başkası değildir. Esasında bu ulusal sosyalizm anlayışı, bürokrasinin bencil çıkarlarının bir teorik ifadesi, güç ve iktidar tutkunluğunun rasyonalize edilmiş bir formülasyonuydu.

Sosyalist hareketin tarihinde TKP’nin yeri

1920’lerden 1960’lara kadar Türkiye’de sol hareketin tarihi esas olarak TKP’nin tarihidir. Çünkü bu dönemde solun tek örgütlü politik temsilcisi TKP’dir. Dolayısıyla, Türkiye sol hareketine Marksizm bu yıllarda TKP dolayımıyla girdi. Ve tabii, çarpıtılmış ve bozulmuş bir “Marksizm” olarak! 1960’lara kadar Türkiye sosyalist hareketinin ideolojik-teorik zeminini belirleyen de işte bu “Marksizm” oldu. Öyle bir “Marksizm”di ki bu, sosyalizme yönelen kadroların kafasını daha baştan doğmalarla dolduruyordu. Buna göre, “tamamlanmış ve de değiştirilemez” olan “reel sosyalizm” doğmasını sorgulayan ya da ondan kuşku duyan herkes, derhal “sosyalizm düşmanı” ilan edilebiliyordu. Böylelikle, eleştirici ve devrimci, yani yaşayan Marksizmin yerine, eleştiriye tahammülü olmayan ölü bir “Marksizm” (resmi sosyalizm) geçirilmiş oldu.

Türkiye komünist harekinde Stalin, uzun yıllar boyunca Bolşevizmin ve Ekim Devriminin tek savunucusu, tek takipçisi olarak benimsendi. Bu bağlamda Stalinizm, Marksizm-Leninizmle özdeşleştirildi ve kutsandı. Bu özdeşleştirme, Türkiye sosyalist hareketinde hiç sorgulanmaksızın, 1960’lara kadar geldi. Türkiyeli komünistler, bu dönem boyunca Stalin’i “büyük bir devrimci”, “prensiplerine sadık bir lider”, “Leninizmin ortodoks bir takipçisi” olarak tanıdı ya da onlara öyle tanıtıldı. Kendilerine böyle tanıtılan bir kişinin, gerçekte Marksizmde esaslı revizyon yapmış bir kişi, ilkeden yoksun bir reel politi-

enternasyonalist komünistler yerine getirebilirler!

Sınıf mücadelesinin gerektirdiği çetin devrimci görevleri üstlenmeyi gönüllü olarak kabullenen ve bunun gerektirdiği devrimci yaşam tarzını içtenlikle benimseyen Marksist devrimciler için, enternasyonalist komünist nitelikte bir devrimciler örgütünün inşası görevinin ne denli önemli olduğu açıktır. İşçi sınıfının tarihsel çıkarları uğruna mücadeleyi göze almış ve kendini her bakımdan bu göreve hazırlamış sağlam bir devrimciler örgütü yaratılmaksızın, ne işçi sınıfının öncüsünün devrimci-komünist tarzda eğitilip örgütlenmesi, ne de sınıfa dayanan uzun soluklu, devrimci-komünist bir çalışmanın lâıykıyla yürütülebilmesi mümkün olacaktır! Bunlar olmadığı takdirde ise, o hep sözü edilen ve arzulanan, gerçekten devrimci bir proletarya partisinin Bolşevik-Leninist temellerde inşası başarılamayacaktır. Bugün işçi sınıfı içinde anlamlı bir çalışma yürütmeyi ve sınıf içinde devrimci çekirdekler oluşturmayı önüne temel görev olarak koymayan örgütlenmelerin, bir süre sonra kendi içlerine kapanmaları ve küçük-burjuvaca vıdı vıdılarla tekrar tekrar bölünmeleri ve kendilerini yiyip tüketmeleri kaçınılmaz bir “kader” olacaktır!

ker olduğuna inanabilirler miydi hiç? Zaten gerçeklerden uzak, uluslararası ilişkilerden kopuk, kendi içine kapanık bir partinin (TKP’nin) içindeydiler. TKP içindeki kadrolar bu dönemde duydukları kimi söylentilere de, “inançları” sarsılmasın diye kulaklarını tıkadılar. Parti içinde sesini yükseltenler ise dönem, “anti-Sovyet”, “anti-komünist” ve tabii “Troçkist” olarak damgalanıp, aforoz edildi.

Bu dönemde TKP kadroları içinde, SSCB’de Stalin hizbine karşı Leninist-Bolşeviklerin verdiği mücadelenin tarihsel önemini, Sol Muhalefet’in programını veya Troçki’nin fikirlerini bilen ya da kavrayabilenlerin sayısının bir elin parmaklarını geçebildiğini düşünmek çok güç. Bu yıllarda sosyalist kadroların ideolojik besin kaynağı, herhalde ki Stalin’in yazdığı “tahrifatlardan ve iftiralarından oluşan” resmi tarih ile Komintern’in yaygınlaştırdığı klişeleşmiş vülger teorilerden ibaretti. Üstelik bir de bu yıllarda (1937-44) Moskova’nın kararıyla TKP’nin örgütsel likidasyona uğratıldığı düşünülecek olursa, sosyalist harekette yaşanan olumsuz tablonun nedenleri daha da iyi anlaşılır.

1960’lara gelindiğinde ise, bu dönemde sola açılan ve sosyalist fikirleri öğrenmek isteyen ilerici-devrimci gençlere bu konuda bilgi aktaracak ve sosyalizmin tarihiyle bağlarını kurduracak tek bir kanal mevcuttu. 1930’lardan beri resmi komünizm (Stalinizm) geleneğine sıkıca bağlı olan TKP’nin içinde yetişmiş eski kuşaktan kadrolar. 60’ların devrimci ve sosyalist gençlik kuşağı ilk teorik bilgilerini ve ideolojik eğitimini bu kanaldan edinmek zorunda kalacaktı.

60’lı yıllarda sol hareketteki gelişmeler

1950’den beri Türkiye’yi yöneten Demokrat Parti iktidarının ordudaki alt rütbeli subayların 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirdikleri bir askeri darbeyle devrilmesinden sonra, Türkiye’de yeni bir dönem açılıyordu. 61 Anayasası, demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılması noktasında, TC’nin tarihinde ilk kez bu kadar geniş imkân sağlayan bir anayasa olarak çıkmaktadır karşımıza. Nitekim 60’lı yılların ilk yarısındaki siyasal ortama da 61 Anayasasının bu liberal atmosferi damgasını vuracaktı. Bu dönemde işçi sınıfı da dahil tüm toplum kesimleri politik ve kültürel bir canlanma içine giriyordu.

13 Şubat 1961’de Türkiye İşçi Partisi kuruldu. TİP’i kuranlar, İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine bağlı sendikacılardı. Partinin kuruluş amacı, işçi sınıfı-

fının ekonomik çıkarlarını savunmak ve işçiler lehine yasaların çıkarılması mücadelesini parlamentoya taşımak olarak açıklanıyordu. Bu sınırlı amaçtan da anlaşılacağı üzere, TİP başlangıçta işçi sınıfının iktidarını hedefleyen ve sosyalist amaç güden bir parti değildi. O, tam da *ekonomizm* tanımına uyan bir biçimde, *işçilerin ekonomik mücadelesinin kendisine siyasal bir biçim kazandırmak* amacıyla kurulmuştu. Fakat çok kısa bir süre sonra, sosyalist aydınların desteği olmaksızın bu partinin yürüyemeyeceği anlaşılacaktı.

Nitekim bunu kavrayan TİP'in kurucusu sendikacılar, 1 Şubat 1962'de partinin kapılarını sosyalist aydınlara ve gençlere açma kararı aldılar. 9 Şubatta ise M. Ali Aybar parti başkanlığına getirildi. Aybar'ın parti başkanı olmasıyla birlikte Türk solunun çeşitli kesimlerinden çok sayıda aydın da TİP'e girecekti. 1964 yılında toplanan 1. Kongrede ise bir parti programı yapıldı. Bu programda sosyalizm lafı geçmiyordu. Program, "kapitalist olmayan kalkınma yolu" çerçevesinde, demokratik nitelikte reformlar öngörüyor ve bağımsız bir dış politikayı savunuyordu. Program partiyi "Türkiye işçi sınıfının ve onun öncülüğü etrafında toplanmış, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilâtı" olarak tanımlıyordu. 1. Kongreden sonra TİP ülkenin her tarafında hızla örgütlenmeye başladı ve 1965 genel seçimlerinde de 15 milletvekili çıkarmayı başardı.

Bu yıllarda tek legal sol parti olan TİP, neredeyse tüm sosyalistleri, komünistleri, ilericileri, demokratları, reformistleri, radikalleri, Kemalistleri vb. bünyesinde toplamış bir "sol cephe partisi" konumunda idi. Dolayısıyla, gelecekte ortaya çıkacak reformistinden devrimcisine farklı sosyalist grupların ve partilerin ilk nüveleri bu parti içinde mayalanacaktı.

1960'lı yılların bu ilk döneminde (1961-65), Türkiye sol hareketinde iki eğilim öne çıkmış durumdaydı. Biri, TİP içinde esas olarak Aybar'ın savunduğu parlamentarist-popülist "sosyalizm" çizgisi idi. Diğeri ise YÖN dergisinde Doğan Avcıoğlu çevresinin savunduğu ve ideolojik temelleri esas olarak 1930'larda Kadrocular tarafından atılan milliyetçi-devrimci sol Kemalizm çizgisi idi. 60'lı yılların başlarında Türkiye sol hareketinde beliren bu ayrım, ileriki yıllara damgasını vuracak olan *sosyalist devrim/milli demokratik devrim* saflaşmasının da bir öngirişiydi.

Öte yandan, Türkiye'nin en eski partisi olan ve 1920'lerden 1950'lere kadar Türkiye sol hareketinin tek örgütlü politik temsilcisi olarak varlığını sürdürmüş bulunan TKP'nin ise, bağımsız bir örgüt olarak sesi soluğu çıkmıyordu

Sonuç olarak

Bir devrimciler örgütünün inşası ve devrimci sosyalist örgütlenmenin sınıfa dayalı olması gerekliliği, dün olduğu gibi bugün de devrimci Marksistlerin üzerinde en çok durması ve uğrunda çaba sarf etmesi gereken konulardır. Böyle olmakla birlikte, bu konular sosyalist harekette bugün de hâlâ hafife alınmakta ve belirli kalıpların yanlış bir biçimde tekrarıyla yetinilmektedir. Oysa bu tutum, Türkiye sosyalist hareketinin en temel zaaflarından birini ve belki de en başta gelenini oluşturmaktadır.

Türkiye sosyalist hareketi içinde yer alan siyasal örgütlenmelerden pek çoğunun gerçekte işçi sınıfına dayanmadığı ve sınıfın bağımsız çıkarları temelinde hareket eden gerçek bir proleter devrimci siyasal hat oluşturamadığı inkâr edilemez bir gerçekliktir. Sosyalist solun sınıf hareketinden bu kopukluğu ve uzaklığı nedeniyledir ki, Türkiye'de işçi sınıfının ezici çoğunluğu, yıllardan beri sosyalistlerin dediklerini değil, burjuva siyasetçilerin dediklerini dinlemekte ve bu nedenle de seçimlerde burjuva partilerin oy deposu olmaktan bir türlü kurtulamamaktadır.

Yaşanan deneyimler açıkça göstermektedir ki, işçi sınıfının içinde bulunduğu bu olumsuz durumdan kurtulup ayağa dikilebilmesi, ancak ve ancak onun öncü kesimlerinin bağımsız sınıf çıkarları temelinde örgütlenmesi ve devrimci enternasyonalist bir ruhla eğitilmesiyle mümkün olabilecektir. Çünkü işçi sınıfının geride duran kesimlerini de sınıf mücadelesinin ön saflarına çekebilecek ve sınıfın bir bütün olarak ayağa dikilmesini sağlayabilecek yegâne güç, işçi sınıfının bilinçlenmiş ve örgütlenmiş bu öncü kesimlerinden başkası olamaz. Sınıf mücadelesinin tarihsel deneyimlerden çıkartılan bu düşüncenin doğruluğu konusunda komünistlerin hiçbir kuşkusu yoktur ve olmamalıdır!

Peki ama işçi sınıfının bu öncü kesimlerini devrimci tarzda örgütlenme, eğitime ve sınıf bilinciyle donatma görevini kim yerine getirebilecektir? İşte komünistler açısından son derece önem taşıyan ve doğru bir biçimde yanıtlanması gereken temel soru budur. "İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır" özdeyişine yürekten inanan komünistler için bu sorunun bir tek doğru yanıtı olabilir: İşçi sınıfının öncüsünü örgütlenme tarihsel görevini ancak ve ancak Marksizmin devrimci teorisiyle donanmış ve Bolşevizmin örgütsel deneyimlerini ve devrimci siyasal mücadele yöntemlerini içtenlikle benimsemiş olan

zilerini DİŞK'e bağlı sendikalarda oluşturmuş ve giderek fabrikalarda, işletmelerde, demokratik kitle ve meslek örgütlerinde örgütlenmeye koyulmuştu. Türkiye'de bir komünist partisi yıllardan beri ilk defa gerçek anlamda proleter sınıf temelinde örgütlenmeye yöneliyor ve fabrikalarda, işletmelerde vb. illegal parti örgütleri kurmaya çalışıyordu. İşçi sınıfının öncü partisi olma iddiasındaki bir partinin, bu anlamda yaptığı iş elbette ki doğru bir işti. Ne var ki iş bu kadarla bitmiş olmuyordu. Komünist olma iddiasındaki bir parti için proleter sınıf temeli kazanmak zorunlu bir şarttı ama yeter bir şart değildi. O parti gerçekten adına lânyık bir komünist partisi olacaksa, tek tek üyelerinden örgütlerine, bir bütün olarak proleter devrimci bir ruhla eğitilmesi ve her şeyden önemlisi eylemlerinin içeriğinde devrimci olması gerekirdi.

TKP işçi sınıfı içinde, sendikalarda örgütlenmesine örgütlenmişti ama, fabrikalardaki, işyerlerindeki, sendikalardaki parti örgütlerini ve işçi üyelerini proleter devrimci niteliklere sahip birer komünist gibi değil, birer sendika militanı gibi yetiştiriyor ve eylemlerinin içeriğini de bu düzeyde tutmaya çalışıyordu. Çünkü bu partinin kendisi proleter devrimci bir parti değildi. Savunduğu ideolojik-siyasal çizgi itibarıyla reformist ve sınıf uzlaşmacı bir partiydi. Onun illegalliği, eylemlerinin içeriği nedeniyle değil, burjuvazinin onu yasaklaması ve yasadışı sayması nedeniyleydi. İçinde gerçekten proleter devrimci kadroların, inançlı komünist işçi ve gençlerin de bulunmasına rağmen, TKP'nin gerçekliği buydu. Sovyet bürokratlarının birer küçük kopyaları olan TKP yöneticilerinin '80 öncesinde izledikleri siyasal çizgi, partinin 1930'larda ve 40'larda izlediği siyasal çizgiyle üç aşağı beş yukarı aynı paraleldeydi. Stalinizmin dümen suyunun dışına çıkmayan bu siyasal çizgi, özünü reformizmin oluşturduğu bir reel politikerlikten öteye geçmiyordu. 1930'larda ve 40'larda "emperyalizme ve faşizme karşı en geniş güçlerin birliğini sağlama" adına Kemalist burjuvaziyle uzlaşma siyaseti izleyen TKP, '80 öncesinde de gene "emperyalizme ve faşizm tehlikesine karşı en geniş güçlerin birliğini sağlama" adına, Ecevit'tin burjuva CHP'si ile uzlaşmayı ve hatta onu açıktan desteklemeyi tercih eden bir siyasal çizgi izlemekteydi. Bu siyasetin adı da, "ileri demokrasiyi sağlama" ya da "ulusal demokratik devrim için mücadele" oluyordu! Yani sonuçta gene, Sovyet bürokrasisinin âlâmeti farıkası olan Stalinist aşamalı devrim anlayışının sınırları içinde bir siyaset yapmakla yetiniliyordu.

henüz. TKP 1951 tutuklamalarında ağır bir darbe yemiş ve ardından ciddi bölünmelere uğramıştı. Reşat Fuat-Mihri Belli grubu, Zeki Başımar (TKP-Dış Büro) grubu ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Vatan Partisi grubu, TKP içindeki bölünmeler sonucunda ortaya çıkan başlıca gruplardı. TKP işte bu bölünmüşlük, örgütsüzlük ve güçsüzlük içinde girmişti 60'lı yıllara. O nedenle de, bağımsız bir örgütlenmeyi gerçekleştirip sol hareket üzerinde siyasal otoritesini kuracak durumu yoktu. Dolayısıyla, TKP kökenli gruplar da 60'lı yılların başında TİP içinde faaliyet yürütmekten öte bir şey yapamaz durumda idiler.

Daha sonraları 68'liler diye tanınacak olan gençlik kuşağına mensup devrimcilerin, sosyalist fikirlerle tanışmaları ve örgütlü sosyalist mücadeleye katılmaları da bu dönemde oldu. Solda genel bir yükselişin yaşandığı 1960'lı yıllar, Türkiye'nin politik yaşamında gerçekten de önemli bir dönemeç noktasıdır. Tam kırk yıl süren bir baskı ve anti-demokratik dönemden sonra, sosyalist düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki baskı ve yasaklar, kısmen de olsa kalkıyor ve sınırlı da olsa legal bir örgütlenme olanağı doğuyordu. İşte bu ortamda, sosyalizme yönelen devrimci gençlerin katılabileceği iki sol örgüt bulunuyordu: Türkiye İşçi Partisi ve onun bir yan kuruluşu olan Sosyalist Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF).

Daha önceki yıllarda öğrenci gençler, öteden beri Kemalist devletin korporatif yapısı içinde yer alan resmi gençlik örgütlerinin (MTTB, TMTE, TMGT gibi) etrafında toplaşırlardı. Fakat 1965 seçimlerinden sonra hızla TİP'e ve FKF'ye katılmaya başladılar. Daha sonraları her biri sol politik örgütlerden birinin lideri konumuna yükselecek olan Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, Doğu Perinçek, İbrahim Kaypakkaya gibi gençler de, 1965'te TİP'in ve FKF'nin üyesiydiler.

1968'e kadar sol gençlik hareketi içinde ciddi bir ideolojik ayrışmanın ve örgütsel saflaşmanın yaşanmadığını da burada ayrıca belirtmek gerekiyor. Gerçekten de '68 yılına kadar ilerici-devrimci gençliğin eylemleri birlikte yürüyordu ve bu eylemlere öncülük eden gençler genellikle TİP'li ve FKF'li gençlerdi. Ayrıca TİP'in, NATO'nun kuruluşunun 20. yılında başlattığı "Türkiye'nin NATO'dan ayrılması" kampanyası, solun her kesiminin ve gençliğin büyük desteğini görmüştü. 1968 yazındaki üniversite işgallerine ve ardından yapılan eylemlere de ilerici-devrimci gençler olarak bir bütünlük içinde katılmıştık. Gençlik içindeki ideolojik ayrışma ve örgütsel saflaşmalar,

'68 üniversite işgallerinden sonra ve esas olarak TİP içinde yaşanan ayrışmaya (sosyalist devrim-milli demokratik devrim ayrışması) paralel olarak gelişecekti.

60'ların ilk yarısında henüz sol fikirlerle yeni tanışan ve politik yaşama gözlemini yeni açan ilerici-devrimci gençler olarak, devrimci Marksizmin bilgisinden de, proletaryanın enternasyonalist mücadele tarihinden de bihaberdik. Dolayısıyla bizim kuşağımız o dönem, ne Stalinist bürokrasinin karakteri, ne de onun dünya komünist ve işçi hareketinde yarattığı tahribatın boyutları hakkında gerçek bir bilgiye sahipti. Marksizm hakkında gerçek bilgileri kendisine ulaştıracak araçlardan da, kaynaklardan da henüz yoksundu kuşağımız. Örneğin, bu yıllarda Türkiye'de Marx, Engels ve Lenin'in yapıtları legalde basılmış değildi henüz. Bırakınız bu kitapları, Nazım'ın şiirleri bile gün yüzüne çıkmış değildi daha.

Sol harekette ilk çatışma (1965-67)

1965 seçimlerine kadar, TİP ile YÖN arasında ideolojik-politik görüş ayrılığı nedeniyle herhangi bir kavga yaşanmamıştı. Zaten savundukları görüşler arasında da esaslı bir farklılık yoktu. YÖN'ün çıkış bildirisine imza atan aydınların pek çoğu TİP üyesiydi aynı zamanda. Hatta denilebilir ki, başlangıçta bu iki politik çevre arasında zımni bir "işbölümü" ve "anlaşma" var gibiydi. TİP, yurt düzeyindeki örgütlenmesiyle ve parlamentoda ve basında yürüttüğü propaganda çalışmalarıyla "anti-emperyalist mücadele"ye ve de "milli sosyalizm"e kamuoyu hazırlıyor, YÖN dergisi ise yukarıda, yani devlet katında (asker-sivil "ilerici" bürokrasi arasında) ve CHP içinde çalışarak, anti-emperyalist, milliyetçi-devrimci bir öncü mücadele merkezi oluşturmaya çalışıyordu! En azından dışarıdan görünüm buydu.

TİP 1965 seçimlerinde elde ettiği 15 milletvekilliği ile, toplumun bütün ilerici kesimlerinin ve sol basının coşkun ilgisini ve sempatisini kazandı. TİP'in mecliste temsil edilmeye başlamasıyla birlikte, parti başkanı Mehmet Ali Aybar, parti programında yazılı olmamasına karşın, açıkça "sosyalizm" in sözünü etmeye ve devrim, iktidar, sınıf egemenliği gibi Marksizmin temel sorunlarına ilişkin görüşlerini açıklamaya koyulmuştu. Aybar'ın bu açıklamalarında, söz düzeyinde bile olsa "sosyalist iktidar" perspektifi öne çıkarılmakta ve bu iktidarın, halk çoğunluğuna dayanarak parlamenter yoldan gerçekleşeceği vurgusu yapılmaktaydı.

proleter sınıf temeli kazandırmaya (başka bir deyişle hareketi proleterleştirmeye) ne gerek vardı?!

1970'lerde ise durum biraz daha farklıdır. Bu dönemde de işçi sınıfının militan eylemliliği devam etmektedir. Hatta bir önceki dönemle kıyaslandığında, işçi hareketi çok daha bilinçlenmiş, kitleselleşmiş ve burjuvaziyi ciddi biçimde korkutur hale gelmiştir. Ekonomik mücadelenin ve ekonomik grevlerin yanı sıra, işçi sınıfı, sınıf çıkarlarının politik savunusunu ifade eden mitingler, politik gösteriler, direnişler, grevler koymaktadır ortaya (DGM direnişleri, 1 Mayıslar vb). İşte bu koşullarda, 12 Mart 1971 öncesinin politik hareketleri, bir önceki dönemde savundukları politik pozisyonlarında ufak düzeltmeler yaparak yeniden çıkacaklardır politika sahnesine. MDD çizgisinin devamı olan sol politik örgütler, genelde izledikleri ideolojik-siyasal çizgileriyle, gene küçük-burjuva devrimci demokrasinin temsilcileri olarak boy göstereceklerdir siyaset arenasında. Anti-emperyalizm, ulusal devrimcilik ve "devrimci-demokratik halk hareketi" vurgusu gene ön planda olacaktır. Devrimci-demokratik halk iktidarının ve devletçi ulusal kalkınmacılığın bir çeşit "sosyalizm" olarak savunulduğu bu popülist siyasal açılımlarda, işçi sınıfının rolü gene muğlaklaştırılacak ve gölgede bırakılacaktır. Netice olarak, bu hareketlerin proleter sınıf temeli kazanma gibi bir dertlerinin olmadığı apaçıktır.

Öte yandan aynı dönemde işçi sınıfının öncülüğünü doğrudan telâffuz eden ve işçi sınıfına dayanmayı esas aldığını söyleyen Sovyetçi partilerden TİP ve TSİP ise, gerçekte bu söylediklerinin gereklerini yerine getiren örgütsel bir çalışma yapmaktan bir hayli uzaktılar. Çünkü onların örgütsel yapılarının niteliğini, son tahlilde gene eylemlerinin içeriği belirliyordu. Ne yaparlarsa yapsınlar, gerçekte parlamentarist ve legalist siyasal çizgileri, tıpkı 1960'ların TİP'ini olduğu gibi, bunların da örgütsel niteliğini belirliyordu. Yani fabrika, işletme vb. temelinde örgütlenmiş ve kendi içinde işbölümü yapmış işlevli parti örgütleri değil, parlamentarizme göre örgütlenmiş, il ve ilçe binalarının vb. önde olduğu parti örgütlenmesi!

'80 öncesindeki Sovyetçi partiler içinde, örgütlenme anlayışı bakımından diğerlerine göre belirli bir farklılığı olan parti TKP idi. SBKP çizgisinde olan bu parti, resmi komünist hareketin Türkiye'deki resmi temsilcisi konumundaydı. Yasaklı olduğu ve hiçbir örgütsel faaliyette bulunmadığı uzun yıllardan sonra, 1973 yılında yaptığı bir atılımla Türkiye'de illegal olarak yeniden örgütlenmeye başlamıştı. TKP bu illegal örgütlenmesinde ilk örgütsel mev-

sınıfını esas alan bir çalışma yürütmeye hiç de niyetleri yoktu.

Örneğin, 1960'ların TİP'i işçi sınıfı vurgusunu ve işçi sınıfı öncülüğünü dilinden hiç düşürmemişse de, sıra fabrikalarda, işletmelerde, sendikalarda, demokratik derneklerde, semtlerde, bölgelerde vb. işlevli politik birimler oluşturmaya ve üyelerini de bu birimler içinde örgütlemeye geldiğinde, bu tarz bir örgütlenmeden sürekli uzak durmuştur. Bunun yerine, parlamentarist bir siyasal yapılanmayı ve örgütlenmeyi esas alan TİP, tıpkı burjuva partilerin yaptığı gibi, somut bir işlevleri olmayan ve gerçekte dar anlamda örgütlü bulunmayan üyelerini, gevşek bağlarla partiye bağlı tutmaya çalışmıştır. Dolayısıyla burada örgütlü ve işlevli olan üyeler değil, partinin il ve ilçe binalarıdır! Böyle bir siyasal örgütlenmenin, çalışan sınıfların içine nüfuz edebilmesi, onlarla kaynaşabilmesi, görüşlerini onların arasında yayabilmesi ve giderek sınıf içinde devrimci sosyalist bir mücadele geleneği yaratabilmesi mümkün müdür? Elbette ki hayır!

Öte yandan, MDD'cilerin durumu da daha iç açıcı değildi elbette. Tersine, işçi sınıfıyla ilişkileri açısından değerlendirecek olursak, onların durumu daha da vahimdi. Bir kere MDD hareketi ve ondan türeyen gerillacılık, Maoculuk vb. gibi akımlar, değil işçi sınıfı içinde uzun soluklu, sabırlı bir çalışma yürütmek, kapitalizmin gelişmişliğinden ve işçi sınıfının fiziki varlığından bile kuşkuluydular. Gözlerinin önünde cereyan eden 15-16 Haziran büyük işçi direnişi bile onları uyandıramamış ve işçi sınıfının gelişkinliği konusunda oluşmuş "olumsuz" kanaatlerini değiştirememişti. Tam da işçi sınıfına güvenin artması ve proleter sosyalist bir devrim için sınıf içinde sabırlı, kararlı bir örgütlenme ve hazırlık çalışması yürütülmesi gerektiği bir zamanda, onlar sınıf dışı güçlere ve sınıf dışı hareketlere bel bağlanması gerektiği fikrini yaymaya başladılar. Laf düzeyinde "proleter devrimciliği" dillerinden hiç düşürmesele de, bundan anladıkları, işçi sınıfının öznesi olacağı bir devrimcilik olmadı kuşkusuz. Onlara göre, işçi sınıfının sadece "ideolojik öncülüğü" yeterliydi bir devrimin gerçekleştirilmesi için! Çünkü bu devrim zaten bir proleter sosyalist devrim olmayacaktı. Beklenen devrim "anti-emperyalist bir halk devrimi" ya da "milli demokratik devrim" idi! Bu devrimde öncü güç, kimisine göre "asker-sivil-aydın zinde güçler", kimisine göre ise "gerilla" olacaktı! İşçi sınıfı ve emekçiler bu devrimde her halükârda artçı bir güç olduğuna göre (!), işçi sınıfı içinde sabırlı, kararlı, uzun soluklu bir örgütlenme çalışması yürütmeye ve de işçi sınıfının öncüsünü örgütleyip eğitmeye, kısacası harekete

Bu dönemde (1965-67) sol içindeki ilk kapışma, Aybar'ın yönetimindeki TİP çizgisi ile Doğan Avcıoğlu'nun yönetimindeki YÖN çizgisi arasında patlak verdi. Sol harekette öne çıkan bu iki akım arasında öncülük, devrimcilik ve iktidar sorunlarında başlayan tartışma, gelecekte yaşanacak daha derin tartışma ve saflaşmaların habercisi idi. Fakat '65 seçimlerinden sonra, TİP'in kendisini sosyalist hareketin biricik örgütü ilan etmesi, "anti-emperyalist mücadelenin öncüsü"nün işçi sınıfı olduğunu söylemesi ve "sosyalist mücadele ile anti-emperyalist mücadelenin aynı anda ve birarada yürütüleceği" tezini ortaya atması, bir anda YÖN'cülerin hışmını üzerine çekmeye yetmişti. Çünkü TİP'in yaptığı bu "densizlik", YÖN'cülerin "titiz" bir şekilde hazırladığı ve askeri bürokrasiye önemli görevler yükledikleri darbeci iktidar planlarını allak bullak ediyordu.

TİP ile YÖN'cüler arasında patlak veren bu çekişme, işçi, köylü ve diğer emekçi sınıfların aşağıdan iktidarına vurgu yapan genel bir sosyalizm anlayışı ile, geleneksel "devletçi" kadroların (asker-sivil bürokrasi, ilerici aydınlar vb.) tepeden inmece-seçkinci iktidarını hedefleyen sol Kemalizmin "devletçilik" anlayışı arasındaki bir çekişmeyi ifade ediyordu aslında. Her ne kadar parlamentarist, reformist bir temele oturuyorsa da, Aybar'ın savunduğu "sosyalist iktidar" perspektifi, YÖN'cülerin tepeden inmece (darbeci) ve daha baştan emekçi halk yığınlarının politik inisiyatifini dışlayan bürokratik-seçkinci iktidar anlayışını sert bir şekilde eleştiriyor ve vurguyu hep işçi ve emekçi halk sınıflarının politik katılımına yapıyordu. Ayrıca Aybar'ın yaptığı açıklamalarda, asker-sivil bürokrasinin halktan kopuk Osmanlı devlet sınıflarının bir devamı olduğunu söylemesi ve CHP'yi de aynı temelde değerlendirmesi, YÖN'cülerini fena halde kızdırmıştı.

YÖN'cülere göre, anti-emperyalist mücadelede işçilerin öncü olması demek, "sivillerin askerlerin önünde yürümesi", "bir subayın bir işçinin arkasından gitmesi" demektir. Nasıl olur da zinde güçler (askerler) sivillerin peşinden giderdi efendim! İşçilerin öncülüğünün savunulması, düpedüz "milli güçlerin" birliğini bölerdi ve bu da kabul edilemez bir şeydi!

Kemalist-milliyetçi YÖN'cüler bu görüşlerinde yalnız da değillerdi. Onlara destek, her zaman olduğu gibi gene Stalinist "ulusal sosyalizm" anlayışının Türkiye'deki resmi temsilcisi olan TKP'nin saflarından gelecekti. Zinde güççü Doğan Avcıoğlu'nun imdadına, onunla birebir aynı olmasa bile, yakın görüşleri savunan bir diğer zinde güççü (Mihri Belli) yetişecekti. Bunda da yadır-

ganacak bir yan yoktu doğrusu. YÖN dergisi tarafından savunulan bu görüşlerin orijinalinin, daha 1930'lu yıllarda, TKP kökenli küçük-burjuva aydın kadrolar tarafından üretildiği bir sır değildi.

1930'lu yıllarda CHP'nin tek parti diktatörlüğünü destekleyen ve Kemalizme "özgün" bir ideolojik-teorik temel kazandırma "tarihsel" misyonunu üstlenen Kadro hareketinin mimarlarının da TKP'den çıkmış olması bir raslantı değildi. Kadro dergisinin kurucuları arasında yer alan Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya Aydemir gibi küçük-burjuva kökenden gelen aydınlar, TKP'de Merkez Komitesi üyeliğine kadar yükselmiş ve 1920'lerin sonunda da partiden ayrılmışlardı. Bu aydınlar, başından beri bir burjuva hareketi olan ve Batılaşmayı (kapitalistleşmeyi) amaç edinen sivil-asker yönetici bürokrasinin hareketine (Kemalizme), gerçekte sahip olmadığı nitelikler atfederek, onu "anti-emperyalist", "halkçı", "devrimci" bir hareket olarak lanse ediyorlardı Kadro dergisinde. Öte yandan bu Kadrocu yazarlar, CHP iktidarının 1930'larda uygulamaya başladığı "ekonomik devletçilik" programını da "yeni bir kalkınma yolu" olarak teorileştiriyorlardı.

Bu "teoriye" göre, inkılâpçı aydın kadroların (kendi deyimleriyle, "fikir adamı, teknisyen, uzman, yönetici asker-sivil bürokrat vb.") yönetiminde, Kemalist ulusal kurtuluş inkılâbının devam ettirilmesi ve devletçi bir ekonomik politikanın uygulanmasıyla birlikte, Türkiye'de kapitalizmden de, sosyalizmden de farklı olan, "kendine özgü" yeni bir ulus-toplum modeli inşa edilecekti. Kemalist inkılâbın açtığı bu "yeni yol"un, tüm sömürge ve yarı-sömürge ulusların kurtuluş mücadelesinde de esin kaynağı olacağını belirten Kadrocular, bağımsızlığına kavuşan yeni ulus-devletlerin kalkınmasında da, Kemalist devletçiliğin örnek bir "model" oluşturacağını iddia ediyorlardı.

Görüleceği üzere, TKP kökenli Kadrocuların 1930'lu yıllarda geliştirdiği bu "teori", Ekim Devrimi gibi büyük tarihsel olayların yaşandığı bir çağın başlangıcında, sosyalizmden etkilenmiş ama milliyetçilikten de yakasını bir türlü kurtaramamış ve kendilerinde her daim "kurtarıcılık" misyonu görmüş olan devletçi aydınların vehminden başka bir şey değildi. Kadrocuların ortaya attığı bu "melez" teori, daha sonraki yıllarda ortaya çıkan (ya da çıkarılan) "üçüncü dünyacı" teorilerin (milli devrimci kalkınma, kapitalist olmayan yol vb. gibi tezlerin) bir erken versiyonuydu aslında. Bir yandan emperyalist tahakküme tepki duyan, ama öbür yandan işçi sınıfına ve onun bilimsel ideolojisine de genel bir güvensizlik içinde bulunan milliyetçi küçük-burjuva ay-

rağmen, sosyalist hareket hâlâ gerçek anlamda proleter bir sınıf temeli kazanamamışsa, burada artık "nesnel koşullar" bir bahane olarak gösterilemez. Gösterilirse de inandırıcı olmaz! Bu durumda sorun başka yerde, yani "öznel nedenlerde" aranmalıdır!

1920'lerde, 30'larda, 40'larda vb. sosyalist hareketin (TKP'nin) işçi sınıfı içinde derinlemesine bir örgütlenme yapamaması ve kalıcı bir sınıf temeli kazanamamasında, nesnel nedenlerin yanı sıra, öznel nedenler de etkili oldu. Etkili olan öznel nedenlerden biri de hiç kuşkusuz, burjuva devletin uyguladığı baskı ve şiddet, sürekli tutuklamalar vb. idi. Zaten sanayi proletaryasının son derece cılız olduğu bir dönemde, bu öznel etkenler elbette ki örgütlenmeyi zorlaştıran ve sınırlandıran bir rol oynayabildi. Ama 60'ların ve 70'lerin ortamında, yani sanayi proletaryasının geliştiği ve işçi hareketinin kitleselleştiği nesnel koşullarda, burjuvazinin baskıları bir öznel etken olarak artık aynı rolü oynayamaz ve sosyalist hareketin işçi sınıfı içinde örgütlenmesini ve proleter bir sınıf temeli kazanmasını öyle kolay kolay engelleyemezdi. Buna rağmen 60'larda sosyalist hareket gene de proleter sınıf temeli kazanamamışsa, burada temel sorumlu genel olarak sosyalist hareketteki sağ sapma ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan küçük-burjuva sosyalizm anlayışlarıdır.

1960 sonrasında işçi hareketinin yükseliş içinde olduğunun somut göstergesi, Türkiye İşçi Partisinin (TİP) bizzat sendikacılar tarafından kurulmuş olmasıydı. Ve bu aynı sendikacılar daha sonra da DİSK'i kuracaklardı. TİP'i kuran sendikacılar bir süre sonra sosyalist aydınları da TİP'te görev almaya çağıracaklardı. TİP bu süreçte, gerçek anlamda bir sosyalist işçi partisi olma imkânlarına ve potansiyeline sahip bir partiydi. Eğer tarihsel deneyimlerden yararlanıp doğru bir örgütlenme yapabilseydi, en azından işçi sınıfı içinde derinlemesine örgütlenebilir ve hareketin her koşulda sürekliliğini sağlayacak devrimci sosyalist işçi kadrolar yetiştirebilirdi. Ama böyle olamadı. Nedeni çok basit ve açık: Çünkü 1960'lı yılların Türkiye sosyalist hareketi, birbirinin zıddı gibi görünen ama temeli ve ortak paydası aynı olan iki eğilimin etkisi altında biçimleniyordu. Biri legalist, parlamentarist sosyalizm eğilimi (TİP); diğeri ise küçük-burjuva devrimci demokratik sol (MDD) eğilim. Bu her iki eğilim de söz düzeyinde işçi sınıfı kavramını ağızlarından düşürmeseler de, esasında sanayi proletaryasına değil, daha ziyade aydınlara, meslek sahibi kentli küçük-burjuvaziye, öğrenci gençliğe vb. dayanıyorlardı. Üstelik gerek örgütlenme anlayışlarında gerekse kadro yetiştirme bağlamında, işçi

esas olarak sınıfa dayanan ve sınıf mücadelesi temelinde yürütülmesi gereken devrimci bir faaliyet olduğunun büyük ölçüde unutulması ve sosyalist mücadelenin gerektirdiği sınıfa dayalı örgütsel-siyasal-ideolojik görevlerin gide-rek ikinci plana itilmesi olmuştur. Türkiye'deki sosyalist örgütlenmelerin bu olumsuzluktan fazlasıyla nasiplerini aldıklarını ve bu nedenle de ne duruma düştüklerini, bugün devrimci Marksistler çok iyi bilmektedirler. Sosyalist hareketteki bu tarihsel sağ sapmanın, Türkiye'de gerçek anlamda işçi sınıfı eksenli bir devrimci sosyalist hareketin oluşmasını ve gelişmesini yıllar yılı nasıl engellediğini hâlâ görememek gerçek bir körlüktür! İkinci bir önemli husus ise, kendilerini devrimci Marksist olarak tanımlayıp da, sıra sınıf içinde sabırlı ve kararlı bir çalışma yürütmeye gelince bundan yan çizenlerin konumudur!

Tarih yalnızca öğrenmeye gerçekten niyeti olanlar için öğreticidir!

Burada her şeyden önce Türkiye sosyalist hareketinin geçmişten günümüze uzanan önemli bir zaafını bir kez daha ve dürüstçe dile getirmek gerekiyor: Evet bu zaaf, Türkiye'deki sosyalist örgütlenmelerin büyük çoğunluğunun gerçekte küçük-burjuvaziye özgü olan “demokratik devrimci” bir siyasal mücadele çizgisinin ötesine geçememiş olmasıdır. Kuşkusuz bunda da en büyük etken, zaten proleter sınıf temelinden yoksun bulunan bu sosyalist örgütlenmelerin, “demokratik devrimci” bir siyasal çizginin ötesine geçemeyi bilinçli olarak tercih etmiş olan küçük-burjuva yönetici kadroların sultası altında kalmış olmalarıdır. “Politika belirleyici” konumda olan bu “okumuş” küçük-burjuva yönetici kadrolar, proletaryanın bilimsel sosyalizm anlayışı yerine, yıllar yılı kendi küçük-burjuva “sosyalizm” anlayışlarını hakim kılmaya çalıştılar sosyalist harekette. Türkiye sosyalist hareketinin geneline musallat olan küçük-burjuva temelli bu “sol” anlayışlar, sonuçta Türkiye'deki pek çok sosyalist örgütlenmenin gerçek anlamda proleter bir sınıf temeli kazanamamasının ve proletaryaya dayanan devrimci sosyalist bir hareket yaratılamamasının başlıca nedeni oldular.

Diyelim, 1960 öncesinde sosyalist hareketin proleter sınıf temeline oturmasının ve işçi sınıfı içinde gelişebilmesinin imkânları nesnel koşullar tarafından sınırlandırılmış olsun. Fakat 1960 sonrasında sınıf mücadelesinin gelişmesine ve buna bağlı olarak işçi hareketinin militanlaşıp kiteselleşmesine

dınının kararsız ruh halini yansıtan bu teoriler, bilindiği gibi, 1960'lı yıllarda yeniden revaç bulacaktı sol harekette. İşte YÖN dergisinde Doğan Avcıoğlu gibi sol Kemalistlerin ve TKP kökenli kimi eski tüfek komünistlerin yükselttiği milliyetçi anti-emperyalist tezler de, 1930'larda üretilen Kadrocu teorilerin yeni bir versiyonu olmaktan öte bir şey değildi.

Doğan Avcıoğlu ve onu destekleyen M. Belli grubu, “sosyalist iktidar” perspektifini dillendirdi ve işçi sınıfının öncülüğüne vurgu yaptı diye TİP'e hücum etmekte gecikmeyeceklerdi. Avcıoğlu, TİP'in bu yeni çizgisiyle bir “sol” sapma içine girdiğini, İttihat ve Terakki'yi, Mustafa Kemal hareketini ve 27 Mayıs'ı bir karşı-devrim saydığını ve tıpkı emperyalizmin, DP'nin ve AP'nin yaptığı gibi geleneksel yönetici kadroya, yani Kemalist bürokrasiye cephe aldığını ve bu tavrıyla “yurtsever cephe”yi böldüğünü iddia ediyordu.

Oysa ne TİP gerçek anlamda Marksist bir sosyalizm anlayışını savunuyordu, ne de YÖN'le arasında bu konuda çok büyük bir farklılık vardı. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu her iki kesim 1965 seçimlerine kadar, devletin “anti-emperyalist” bir milli burjuva devleti olması gerektiği konusunda hemfikir di. Bu nedenle her iki kesim de 27 Mayıs'ın yarattığı Anayasayı ve devlet biçimini sahipleniyor ve 27 Mayıs Anayasasının “sosyalizme ulaşmak için” gerekli yasal imkânı sağladığını düşünüyordu. Ayrıca orduya bakışlarında da pek bir fark bulunmuyordu; ordunun toplumsal gelişmede ilerici bir rol oynadığını düşünüyorlardı. Ve nihayet toplumun karşısındaki düşman gücün, ABD emperyalizmi, komprador burjuvazi ve ağalar olduğunu söylüyorlardı. Dolayısıyla ihtilâf bu konularda değil, başka bir noktada idi. Gerçekte solun bu iki kesimi arasında başlayan kavga, solda politik hegemonyanın kimde olacağı kavgasıydı aslında. Kendisini işçilerin, köylülerin, toplumcu aydınların, ilerici gençliğin partisi olarak lanse eden TİP mi, yoksa zinde güçlerin (asker-sivil aydın zümrenin) sözcülüğünü yapan YÖN mü hegemon olacaktı sol hareket üzerinde.

'68-71 dönemindeki tartışmalar ve bölünmeler

Marksist kökenli sol hareket içinde “Türkiye devriminin karakteri” sorununun belki de en yoğun ve en kapsamlı biçimde (teorik çerçevede) tartışıldığı dönem, 1965-1971 dönemidir. Ne var ki bu tartışmayı doğrudan başlatanlar sosyalistler değil, sol Kemalistler olmuştur. Devrim sorununu, ulusal bağımsızlık ve ulusal kalkınma sorunu olarak koyan Kemalistler (YÖN), zaten ta-

rihi itibarıyla ulusalcı sosyalizm anlayışıyla biçimlenmiş sosyalistleri büsbütün etkileyip, ulusallığın dar sınırları içine iyice hapsetmişlerdi. Hem öyle ki, sözde sosyalist devrimi savunan TİP bile, devrim ve sosyalizm sorunlarını, “ulusal kalkınma” ile sınırlı bir sorun olarak ele almaktan başka bir şey yapmayacaktı bu dönemde.

TİP içindeki Marksist kökenli sosyalistler arasında bu tartışma, esas olarak 1967 yılında başladı. TİP’in 1966 yılında yapılan ikinci kongresinden sonra, TİP içinde demokratik devrimciler diye bilinen Reşat Fuat-Mihri Belli grubuna mensup kadrolar, Aybar-Aren-Boran ekibi tarafından partiden ihraç edilmişlerdi. Bu arada aydınlar arasında çıkan ihtilâf nedeniyle, YÖN dergisi de yayın faaliyetine son vermiş bulunuyordu. Bu durumda demokratik devrimciler, 1967 Kasımında Türk Solu dergisini çıkararak TİP dışında bir platform oluşturmaya giriştiler. Dergi, Türkiye’deki sol geleneğin mirasçısı olduğunu belirtiyor ve solda güç birliğini sağlayacak platformun dergisi olma amacıyla çıktığını söylüyordu. Dolayısıyla, başlangıçta bu dergiyi, Hikmet Kıvılcımlı gibi, sosyalist hareket içinde ağırlığı olan ve mevcut TİP yönetiminin siyasal çizgisini doğru bulmayan eski kuşaktan komünistler de destekleyecekti.

Bu dönemde Marksist kökenli sosyalist grupların öne çıkardığı tartışma konusu, Türkiye devriminin karakteri ve Türkiye’nin hangi devrim aşamasında bulunduğuydı. Yani bir bakıma Kemalistlerin belirlediği tartışma alanının içine hapsolmuş durumdaydı bu eski kuşaktan sosyalistler de. Sosyalistler arasında başlayan bu tartışmada başlıca iki kutup oluşmuştu. Bir yanda “Milli Demokratik Devrim” diyenler, diğer yanda “Sosyalist Devrim” diyenler. Üçüncü bir görüş ise, bu iki tezin ortasında gibi duran ama teorik gerekçeleri bakımından MDD tezine daha yakın olan “Demokratik Halk Devrimi” tezi idi.

“Türkiye devriminin karakteri” sorusunda yürütülen tartışmanın odağında ise, Türkiye’nin nasıl bir sosyo-ekonomik yapıya sahip olduğu tartışması yer alıyordu. Türkiye’deki hâkim sosyo-ekonomik yapı feodal mı, yarı-feodal mı, yoksa kapitalist miydi? “Devrimin karakteri” sorusunda öne sürülen teorik tezler işte bu soruya verilen yanıtı göre biçimlendiriliyordu. “Türkiye emperyalizme bağımlı, feodal ilişkilerin ağır bastığı yarı-sömürge bir ülkedir” diyenlerin savunduğu devrim stratejisi, “emperyalizme, feodalizme ve komprador burjuvaziye karşı anti-emperyalist, anti-feodal, milli demokratik

ideolojik-siyasal yörüngesine giren TKP’nin bu yönetici kadroları, Stalinist “aşamalı devrim” stratejisini Türkiye’ye uyarlamakta hiç gecikmemişlerdi. Stalinist bürokrasinin icadı olan “aşamalı devrim” stratejisi ve “tek ülkede sosyalizm” anlayışı bu yıllarda zaten tüm KP’lerin resmi ideolojisi haline gelmiş bulunuyordu. Bu resmi ideoloji, sömürge ve yarı-sömürge ülkeler ile az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerde mücadele veren KP’lerin önüne, özünde burjuva demokratik nitelikte bir devrim anlayışının ötesine geçmeyen “ulusal demokratik devrim” perspektifini zorunlu bir stratejik aşama olarak dikiyordu. KP’ler bu stratejinin bir gereği olarak, kendi ülkelerinde öncelikle anti-emperyalist, demokratik devrimci bir mücadele yürütmek, başka bir deyişle “bağımsızlık ve demokrasi” mücadelesi vermek zorundaydılar. Ve tabii “esas olarak” yabancı emperyalizme karşı yürütülecek bu mücadelede KP’ler, kendi ülkelerinde yürütecekleri anti-kapitalist mücadeleyi biraz törpülemeli ve sınıf mücadelesini fazlaca kışkırtmamalıydılar! Dolayısıyla, KP’ler devrimin bu birinci aşamasında (emperyalizme karşı mücadelede) kendi “milli” burjuvalarıyla ittifak yapmanın yollarını aramalı ve “mutlaka” bulmalıydılar!

Az gelişmiş ülke KP’lerine Stalinizmin empoze ettiği bu aşamalı “devrim” stratejisinin bel kemiğini oluşturan “anti-emperyalist ulusal devrimci” mücadele, proleter sosyalist mücadelenin önüne geçmekle kalmıyor, aynı zamanda proletaryayı sosyalist iktidar için mücadele hedefinden de iyice uzaklaştırıyordu. Böylece, bu yıllarda devrimin birinci aşaması olarak koyulan bu “anti-emperyalist ulusal devrimci” mücadele, adeta kendi başına bir amaç haline getirilmiş oluyordu. Nitekim bu “aşamalı devrim” stratejisinin olumsuz siyasal sonuçları, ilerde daha bir açıklıkla görülecekti. Az gelişmiş ülkelerdeki Stalinist resmi KP’lerin, kendi ülkelerinde devlet mülkiyeti ağırlıklı kapitalist “ulusal kalkınma” stratejilerini desteklemeleri ve bunun bir gereği olarak kendi “milli” burjuvalarıyla ittifak yapmaları artık olağan hale gelmişti. Öte yandan, bu stratejiyi bütün resmi KP’lere dayatan Sovyet bürokrasisi, bazı az gelişmiş ülkelerde darbeyle iktidara gelen ve iktidara geldikten sonra SSCB ile ekonomik-siyasal yakınlaşma içine giren kimi “milli-devrimci” burjuva iktidarların devletçi ekonomik uygulamalarını da “az gelişmiş ülkelere özgü bir sosyalizm” modeli olarak kutsamaya başlayacaktı!

Stalinizmden kaynaklı bu sağ sapmanın uluslararası sosyalist hareket üzerindeki olumsuz etkileri özellikle az gelişmiş ülkelerdeki sosyalist örgütlenmelerde fazlasıyla görülmüştür. En başta gelen olumsuzluk, sosyalist faaliyetin

daha çok küçük-burjuvaziden gelen unsurlar arasında örgütlüydü. Böyle bir örgütsel yapı ve üye bileşimi içerisinde devrimci işçi muhalefetine sözünü dinletebilmesi de kolay bir iş değildi. Nitekim Nazım Hikmet'in de içinde yer aldığı işçi muhalefeti, Kemalist burjuva iktidara karşı daha mücadeleci bir siyasal çizgiyi savunduğu için, parti yönetimine egemen olan küçük-burjuva eğilim tarafından sekterlikle, "parti düşmanlığı" ile suçlanarak partiden atılacaktı. O tarihlerde Stalinist bürokrasinin denetimi altındaki Komintern dergisinde çıkan birkaç yazıda da, Nazım Hikmet ve işçi muhalefeti "Troçkist polis muhalefeti" olarak tanıtılarak aforoz edilecekti.

Aslında 1930'ların başı, başka birçok sosyalist hareket için olduğu gibi Türkiye sosyalist hareketi için de tarihsel bir dönüm noktası oluşturur. Proleter sınıf temeli bakımından zaten çok zayıf durumda bulunan sosyalist hareket, bir de Stalinist bürokrasinin Türkiye'deki kopyalarının hegemonyası altına girince iyice güçsüz düşecek ve hem siyasal etki ve eylem gücü, hem de düşünce üretimi bakımından çorak bir hareket haline gelecektir. Tabii bu olumsuz tablonun oluşmasında Kemalist devletin de büyük bir "katkısı" olmuştur. Kemalist devletin 1920'lerden başlayarak komünistlere karşı uyguladığı ağır baskıların, ardı arkası kesilmeyen tutuklamaların, işkencelerin ve uzun hapislik yıllarının bu çöküşte etkisi olduğunu da asla unutmamak gerekiyor.

Fakat burada asıl üzerinde durulması gereken nokta, 1930'larda TKP içinde baş gösteren ideolojik ve siyasal ayrılıkların ve buna göre oluşan eğilimlerin, o dönemle sınırlı kalmayıp, yıllar sonra da Türkiye sosyalist hareketi içinde aynen devam etmiş olmasıdır. Öyle bir sürekliliktir ki bu, TKP içinde 1920'lerin sonlarında ortaya çıkan ideolojik-siyasal ayrılık noktaları ve bu temeldeki bölünmeler, 1960 sonrasının Türkiye sosyalist hareketi içinde de ana hatlarıyla aynen görülmüştür. Çok açık ve net olunmak gerekirse, bu ayrılık ve bölünmeler, esasen proleter sosyalist eğilimle, çeşitli versiyonları bulunan küçük-burjuva sosyalist eğilim arasında ve küçük-burjuva sosyalist eğilimin kendi içinde yaşanmıştır. Söz konusu temel ayrılık noktaları ise, başta örgütlenme anlayışı olmak üzere, sınıfa bakış, sınıf içinde çalışma, siyasal mücadele, devrim, demokrasi, sosyalizm, komünizm, enternasyonalizm ve bunlara bağlı alt konulardaki farklı yaklaşımları içermektedir.

TKP'de yönetimi elinde tutan küçük-burjuva aydın kadroların ayırt edici özelliği, bunların politik kimliklerinin Stalinist bürokrasinin yönlendirdiği etkisi altında biçimlenmiş olmasıydı. Lenin sonrası dönemde Stalinizmin

devrim (MDD)" oluyordu. Ya da Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın ortacı (merkezci) tezinde olduğu gibi, bu devrim, ülkedeki yerli finans-kapital + derebeyi + tefeci bezirgân saltanatına karşı, "ikinci Kuvayı Milliyecilik" diye de tanımlanan "Demokratik Halk Devrimi" oluyordu.

MDD tezinin baş mimarı Mihri Belli, Kemalizm ile ittifakı mutlak bir zorunluluk olarak öne çıkarıyor ve asker-sivil aydın kadroların "öncülüğünde", "milli devrimci" bir hareketin örgütlenmesini esas alıyordu. MDD tezini savunanların yakın hedefi, ordu, gençlik, aydınlar ve milli burjuvazinin oluşturacağı "milli cephe"nin önderliği altında, bir milli devrimci iktidarın kurulmasını sağlamak ve ülkenin tam bağımsızlığını hedefleyen bir milli kalkınma hamlesini başlatmaktı! MDD'cilere göre, işçi sınıfının partisinin kurulması ve bir sosyalist devrimin hedeflenmesi, ancak ve ancak milli demokratik devrimin başarılması ve "tam bağımsız, gerçekten demokratik Türkiye"nin kurulmasından sonra gündeme gelebilirdi! O zamana kadar kimsenin hakkı yoktu "sosyalist devrim" sloganını öne çıkarmaya! Bunu yapmak, "milli cepheyi bölmek" anlamına gelirdi çünkü!

Mihri Belli'nin öne sürdüğü bu görüşlerin aslında YÖN'ün görüşlerinden pek bir farkının olmadığı ortadaydı. M. Belli de tıpkı Kemalistler gibi, vurguyu asker-sivil aydın tabakanın (zinde güçlerin) anti-emperyalistliğine, devrimciliğine yapmakta ve bu güçlerle ittifakı başa almaktaydı. Yaptığı "zinde güçler" ve ordu tahlilleri de bütünüyle buna dayanıyordu.

Diğer taraftan Hikmet Kıvılcımlı, "zinde güçlerin öncülüğü" ve "milli cephe" konusunda hem YÖN çizgisini hem de M. Belli'nin açılımlarını eleştirerek kendi tezini öne sürmekteydi: İşçi sınıfının öncülüğünde, işçi-köylü ittifakına dayanan demokratik halk devrimi (DHD). Kıvılcımlı'ya göre, bu birinci devrimde ya da ilk aşamada, anti-emperyalist-demokratik görevler yerine getirileceği için, işçi sınıfı bu aşamada zinde güçlerle (ilerici, anti-emperyalist subaylar, öğrenci gençlik, aydınlar vb.) birlikte yürümeli ve bu güçlerle birlikte "demokratik halk cephesi" oluşturmalıydı. İşçi sınıfının kendi iktidarını kurması ve sosyalizm için mücadeleyi başlatması ise daha sonraki aşamanın işi idi!

Görüleceği üzere, eski kuşaktan komünistlerin yaptığı bu "teorik çözümlemeler" dikkate alındığında, şöyle bir ilginç tablo çıkmaktaydı ortaya: Lenin'in Nisan Tezleri'ni kaleme alışından ve Ekim Devriminin ortaya koyduğu derslerden elli yıl sonra, Türkiye'de Marksist sol hâlâ "aşamalar" ve "aşgari-azami

program” üzerinde kavga yürüterek bölünebiliyordu! Ekim devriminin derslerinin ışığında, Lenin’in sağlığında formüle edilen “proleter devrimin sürekliliği” ve proletaryanın tek ve bütünsel “geçiş programı” anlayışı, Türkiyeli sosyalistlerin hafızasından silinip gitmişti adeta. Bu hafıza kaybına yol açan, 1930’lardan beri dünya komünist hareketi üzerinde hegemonyasını kurarak, Bolşevik görüşlerin tasfiyesine girişen Stalinizmden başkası değildi elbette.

Öte yandan, MDD’ciliğe karşı TİP’te “sosyalist devrim” tezini savunanların görüşlerine gelince: Bu grup, Türkiye’de burjuva demokratik devrimin çoktan tamamlandığını, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal bakımdan sömürge ya da yarı-sömürge bir ülke olmadığını söylüyordu. Bu dönemde TİP içinde “sosyalist devrim” tezini özellikle yükselten Behice Boran-Sadun Aren-Nihat Sargın grubunun (daha sonra, Emek Sosyalist Dergi’yi çıkaracaktı bu ekip) görüşleri şöyle özetlenebilirdi:

“Türkiye’de hâkim üretim biçimi feodalizm değil kapitalizmdir. Türkiye kapitalizmi, bünyesinde derebeylik kalıntılarını da barındıran az gelişmiş bir kapitalizmdir. Egemen sınıf yerli büyük burjuvazidir. Türkiye daha sonraları iktisaden emperyalizme bağımlı bir ülke haline gelmişse de, bu, emperyalizmin bir saldırısı ya da işgali sonucunda olmuş değildir. Emperyalizmi Türkiye’ye yerli burjuvazinin kendisi davet etmiştir. Yerli burjuvazi 1950’lerde kendi arzusu ve iradesiyle emperyalist sermayeyle bağlanmış, emperyalizmin askeri ve iktisadi örgütlerine katılmış ve Türkiye’yi iktisadi ve askeri açıdan emperyalizme bağımlı bir ülke haline getirmiştir. Türkiye’de emperyalist sermayeyle bütünleşmek istemeyen ve bu anlamda anti-emperyalist nitelik taşıyan bir “milli burjuva” kesim yoktur. Türkiye’de emperyalizmle iç içe geçmiş kapitalist bir düzen hakimdir. O halde kapitalizme karşı mücadele verilmeden, emperyalizme bağımlılıktan kurtulmak da olanaklı değildir. Türkiye’nin önündeki devrimci aşama, anti-kapitalist, yani sosyalist devrim aşamasıdır.”

Aslında TİP’in öne sürdüğü ve açılımını yaptığı bu tezler, MDD’ci tezler karşısında çok daha doğru ve Marksist bir temele oturuyor görünüyordu. Ne var ki, TİP yönetiminin teorik düzeyde öne sürdüğü bu “sosyalist devrim” tezi ile, pratikte izlediği siyasal çizgi ve taktikler arasında bir iç tutarlılık bulunmuyordu. Oportünizmden böyle bir tutarlılık beklemek de beyhude olurdu zaten. Ekim Devriminin öğrettiği tarihsel ders şuydu: Siyasal anlamda bir proleter sosyalist devrimin başarılması demek, devrimci proletaryanın, kır ve kent yoksullarının da desteğini alarak, devrimci bir ayaklanmayla iktidarı

nan Kemalist “milli inkılâbı” ilerletmek ve yeni kurulan genç burjuva devleti (TC’yi) emperyalizm karşısında güçlü kılmak olduğunu savundular. Nitekim TKP’de bu görüşü en önde savunanlardan MK Genel Sekreteri Vedat Nedim Tör ile MK üyesi Şevket Süreyya Aydemir partiden de ayrılacaklardı. Bunlar, 1932 yılında CHP’lilerle birlikte çıkardıkları Kadro adlı dergide, Kemalizmi, sosyalizmden de kapitalizmden de farklı olan, milliyetçi-devrimci bir ideoloji olarak pazarlamaya başladılar.

Ne var ki, Kemalizme karşı yumuşak bir siyaset izlenmesi gerektiğini savunan sadece Vedat Nedimler değildi TKP’de. Dolayısıyla, Vedat Nedim ve Şevket Süreyya’nın gitmesi, Kemalizme karşı tutum konusunda TKP içindeki tartışmaları sona erdirmemişti. Parti yönetimini elinde tutan ve Komintern’ce de desteklenen diğer yöneticiler de (Şefik Hüsnü grubu) aslında Kemalist burjuvaziyle iyi geçinmekten yanaydılar. Ama bunlar, birinciler gibi açıktan Kemalizme angaje olmuş görünmek de istemiyorlardı. Fakat içinde bulunan koşulları ileri sürerek, anti-kapitalist temelde sınıf mücadelecisi bir siyasal çizginin öne çıkartılmamasını ve Kemalist burjuva iktidara karşı yumuşak bir siyasal çizgi izlenmesini istiyorlardı. Burjuva iktidarla uzlaşma anlamını taşıyan Şefik Hüsnü yönetiminin bu sağ çizgisi, parti içinde yeniden sert tartışmalara ve giderek bölünmeyle sonuçlanacak çok ciddi bir anlaşmazlığa yol açtı. Nazım Hikmet’in de içinde yer aldığı, “işçi muhalefeti” olarak adlandırılan sol muhalefet grubu, Kemalist burjuva iktidarla bir uzlaşmaya karşı çıkıyor ve partinin daha sol bir mücadele çizgisi izlemesinde ısrar ediyordu. Sol muhalefete mensup partililer, 1929’da İstanbul’da, Pavli adasında (Tuzla) bir kongre topladılar ve yeni bir merkez komitesi seçtiler. Fakat Komintern bu kongreyi ve seçilen yeni Merkez Komiteyi onaylamadı. Çünkü Komintern nezdinde makbul olan ve izlenmesi gereken çizgi, Şefik Hüsnülerin izlediği “Kemalist iktidarla yakınlaşma” çizgisiydi! Komintern’in bu kararından sonra, sol muhalefet içinde yer alan üyelerin bir kısmı geri döndüyse de, muhalif grubun çoğunluğu bu kararı tanımadı ve partiyi asıl kendilerinin temsil ettiğini söyleyerek faaliyetlerini sürdürdü.

Sol muhalefet bu dönemde Kemalist burjuva iktidara karşı partinin daha sert bir muhalefet yürütmesini ve “sınıfa karşı sınıf” taktiğini esas alan bir siyasal mücadele çizgisi izlemesi gerektiğini savunuyordu. Ne var ki sol muhalefetin savunduğu bu görüşün TKP içinde gelişip güçlenmesi ve partinin bütününe doğru bir çizgiye çekebilmesi pek mümkün değildi. Çünkü TKP o yıllarda

işaret ediyordu: “Türkiye İştirakiyun (Komünist) Partisi yukarda ortaya konan esaslara dayanarak içinden geçtiğimiz dönemin insanlık âlemine yeni ve tam anlamıyla özgür bir hayat vadeden toplumsal devrim dönemi olduğunu savunur. Her şeyden önce bir «işçi ve köylü» partisi olan Türkiye İştirakiyun (Komünist) Partisi, dünyanın diğer komünist partileriyle birlikte Üçüncü Enternasyonal’i oluşturur ve bu enternasyonalin yine enternasyonal olan burjuvazi ile savaşına aktif bir organ olarak katılır. ... Toplumsal devrim de, devrimin burjuvaziye yenerek zafere ulaşmasıyla başlayan komünizm uygulaması da, dünya çapında bir mahiyet taşır”.

Evet, Komünist Enternasyonal’in bir seksiyonu olarak örgütlenen TKP’nin ilk programında bunlar yazılıydı. TKP, Lenin’in sağlığında belirlenen Komünist Enternasyonal’in programatik ilkelerine, Lenin’in ölümüne kadar sadık kaldı ve bu programa açıkça ters düşen bir siyasal çizgi izlemedi. Ne var ki bu durum uzun sürmeyecekti. Lenin’in ölümünden sonra Stalinci bürokrasinin Sovyetler’de iktidarı ele geçirmesi ve Komünist Enternasyonal’de ideolojik hegemonyasını kurmasından sonra gidişat tamamen değişecekti. SBKP’de ve Komünist Enternasyonal’de dünya devrimi fikrinden tamamen uzaklaşmış ve bunun yerine, Stalin’in geliştirdiği “tek ülkede sosyalizmin zaferi mümkündür” tezi savunulmaya başlanmıştı. Tek ülkede sosyalizmin zaferi mümkün olduğuna göre, bundan böyle artık sosyalizmin tek ülkede ve öncelikle de Rusya’da zaferi için çalışılmalıydı! Buna göre bütün KP’ler, proleter devrimin kalesi sayılan SSCB’nin çıkarlarını savunan bir siyasal pozisyon içinde olmalıydılar. Hatta SSCB’nin çıkarları gerektiriyorsa, KP’ler kendi ülkelerinde devrim yapmaktan bile vazgeçebilmeliydiler! Evet, Stalin’in liderliği altındaki uluslararası komünist harekette yeni “enternasyonalizm” algısı artık böyle şekilleniyordu. KP’lerin proletarya enternasyonalizmi ve dünya devrimi algılayışındaki bu muazzam yön değişikliğinden elbette ki TKP de nasibini almıştı!

TKP, bu yön değişikliğinden en çok etkilenen KP’lerden biri olmuştu. Stalin’in “aşamalı devrim” anlayışı uluslararası komünist harekette tek resmi teori haline gelince, TKP içinde de “milli burjuvazi” ile ilişkiler ve Kemalizme karşı tutum konusunda esaslı bir tartışma başlamıştı. Partinin en üst yönetici kadroları arasında yer alan küçük-burjuva aydınlardan bazıları, bu ayrışmada en uç noktaya kadar gittiler ve Kemalist burjuva iktidarın açık destekçileri haline geldiler. Bunlar, Türkiye’de devrimcilerin asıl görevinin, başlamış bulu-

ele geçirmesi ve burjuva devlet makinasını baştan aşağı parçalayarak, yerine kendi iktidar organlarını (sovyetler, konseyler, fabrika komiteleri vb. biçiminde örgütlenmiş proletaryanın doğrudan demokrasisini) geçirmesi demektir. Kapitalizmin tasfiyesi ve sosyalizmin inşası doğrultusunda tarihsel bir eylemin başlatılabilmesi, ancak ve ancak böyle bir muzaffer proleter devrimle mümkün olabilirdi.

Oysa TİP’in savunduğu “sosyalist devrim”in bu tarihsel perspektifle hiçbir ilgisi yoktu. TİP’in sosyalist devrimden anladığı, milletvekili seçimlerinde çoğunluğu sağlayarak burjuva parlamentosunda iktidar olmaktı. Buna göre TİP, şayet hükümet olursa, “sosyalist Türkiye”yi parlamentodaki çoğunluğuna dayanarak kuracaktı! Tabii böyle bir “sosyalist devrim” için, ne başarılı bir proleter ayaklanmaya, ne de işçi sınıfının devrimde kendi iktidar organlarını (sovyetler, konseyler vb.) yaratmasına gerek vardı! Nasıl olsa işçi ve emekçiler “adına” hükümet eden TİP’li milletvekilleri, sosyalizmi inşa edebileceklerdi parlamentodaki fedakâr çalışmalarıyla!

TİP’in sosyalizm diye öne sürdüğü şey, demokratik reformlar eşliğinde uygulanan sosyal adaletçi, emekten yana bir devletçi kalkınma projesinden öte bir şey değildi. Yani kendisinden elli yıl önce Alman Sosyal Demokratlarının savunduğu parlamentarist-reformcu “sosyalizm”i savunuyordu TİP.

O dönemde yaşanan bir başka ilginçliğe de değinmek gerekiyor burada. TKP Merkez Komitesinde Zeki Baştımar grubu ile Şefik Hüsnü-Reşat Fuat-Mihri Belli grubu arasında 1951 yılında cezaevinde başlayan kavga, 1960’larda TİP içinde devam ediyordu hâlâ. Taraflar arasında sürüp giden bu kavga, Stalinci örgüt kültürünün ve siyaset yapma anlayışının nasıl bir şey olduğunun anlaşılması bakımından da ilginç bir örnek oluşturmaktadır. 60’lı yıllarda SBKP bürokrasisine bağlı küçük bir “masa” konumunda olan TKP-Dış Bürosunun (Zeki Baştımar) savunduğu görüşlerle, Türkiye’de Mihri Bellilerin savunduğu MDD çizgisi arasında köklü bir farklılık yoktu aslında. Aradaki fark sadece, birinin daha “öz Türkçe” kelimeler kullanmasıydı. Mihri Belli’nin “milli demokratik devrim” diye anlattığını, TKP-Dış Bürosu “ulusal demokratik devrim” diye anlatıyordu.

Başka türlü de olamazdı zaten. Çünkü her iki grup da bu konuda, 1930’larda Komintern’de geliştirilen Stalinci aşamalar teorisinin açılımlarına bağlıydılar. Ama öte yandan, kendi açılımlarında tıpkı M. Belli gibi MDD’yi savunan Zeki Baştımar, Türkiye’de MDD’cileri değil, onun karşısında yer alan “sosyalist

devrim”cileri destekliyordu. Bu yaman çelişkinin nedeni çok basitti. Rakibi-nin TİP’te hâkim bir konum elde ederek kendi yandaşlarını ekarte etmesini istemiyordu bu grup. Bu nedenle de, kendisiyle aynı görüşü (MDD’yi) sa-vunanları değil, karşıt görüşü (sosyalist devrimi) savunanları (Aybar-Aren-Boran’ı) desteklemeyi politik çıkarına daha uygun buluyordu. İşte size siyasal açıdan “ahlâki bir davranış” örneği! Ama yadırganacak bir şey yok; Stalinist kültürde çok sık rastlanan bir “siyasal” davranış biçimidir bu.

‘68 kuşağının devraldığı “Marksist” gelenek

Türkiye’de bu tartışmalar sürerken, uluslararası komünist harekette de önemli gelişmeler yaşanmaktaydı. Kruşçev 20. Kongrede yaptığı konuşmada Stalin’in işlediği suçları bir bir sayıp dökmüştü. Aslında Kruşçev yaptığı bu konuşma-da, Stalinizmin ideolojik mevzilerine esaslı bir eleştiri yöneltmiş değildi. O, işlenen suçları sadece Stalin’in kişiliğine bağlamış ve “kişi putlaştırması”na yönelik bir eleştiri geliştirmişti. Yani Sovyet bürokrasisi, kendi günahlarını unutturmak ve halkın gözünde yitirdiği itibarını yeniden kazanabilmek için, tüm suçu, yıllardan beri kendisinin putlaştırdığı şefinin sırtına yıkıveriyordu. Bürokrasi hem Sovyet halkını, hem de dünya işçi sınıfını aldatmaya devam ediyordu. Ne var ki, Kruşçev’in yaptığı açıklamalar bile, uluslararası komü-nist harekette önemli altüstlüklerin ve bölünmelerin yaşanmasına yetecekti.

1960’lara girildiğinde ise, Moskova’nın dünya komünist hareketi üzerinde-ki o eski mutlak hegemonyası artık bulunmuyordu. SBKP’nin tek merkez-li hâkimiyetinin yerini, giderek çok merkezlilik alacaktı. Yugoslavya Komü-nistler Birliği kopmuştu ve ardından da resmi komünist harekette çok önemli bir kırılma yaratacak olan Çin-Sovyet anlaşmazlığı başlamıştı. Öte yandan, Brejnev dönemiyle birlikte Sovyetler Birliği’nde kılık değiştirmiş bir Sta-linizm yeniden hâkim olmuştu. Brejnev döneminde Sovyet tanklarının di-ğer bir “sosyalist” ülkeyi, Çekoslovakya’yı işgali uluslararası komünist hare-ket içinde tartışmaları alevlendiren önemli bir dönüm noktası olacaktı. Artık resmi KP’lerin ve kendilerini “reel sosyalizm” olarak lanse eden bürokratik diktatörlüklerin durumu, başta Avrupa olmak üzere dünyanın her yerinde tartışma konusu yapılıyordu.

Bu dönemde özellikle SBKP ve ÇKP arasındaki tartışmalar giderek daha da derinleşti ve taraflar her konuda uzlaşmaz bir kamplaşma içerisine gir-diler. Uluslararası komünist hareketteki bölünmeler ve yeni saflaşmalar da

yalist hareketin bu birinci döneminde Türkiye’nin tek sosyalist partisi olan TKP üzerinde uyguladığı kesintisiz baskı ve şiddet, bunun en çarpıcı örne-ğini oluşturmaktadır. Burjuvazinin tek parti diktatörlüğü döneminde (1920-46) uyguladığı baskı ve şiddet, Türkiye’de sosyalist hareketin örgütlenme ola-naklarını alabildiğine daraltan ve zorlaştıran öznel bir etken oluşturmuştur. Daha baştan Komünist Enternasyonal’in bir seksiyonu olarak kurulmuş olan TKP, örgütlenmesini işte bu son derece sınırlandırıcı nesnel ve öznel koşu-lar altında sürdürmek zorunda kalmıştır. Bu durumun yarattığı en önem-li zaaf, TKP’nin işçi sınıfı içinde örgütlenme yapamaması ve daha çok, belli düzeyde eğitilmiş küçük-burjuva unsurlar ve aydınlar arasında örgütlenmeye yönelmesidir. Bu süreçte TKP belli sayıda bilinçli sosyalist işçiyi bünyesinde barındırıyor olsa bile, örgütsel bakımdan esas olarak küçük-burjuva aydın-lara ve geniş çapta küçük-burjuvaziden gelen unsurlara dayanmak zorunda kalmıştır. Neticede, cumhuriyetin kuruluşundan 1950’ye kadar geçen zaman diliminde, Türkiye sosyalist hareketinin örgütsel yapısını ve ideolojik-siyasal çizgini belirleyen, asıl olarak TKP’nin bu küçük-burjuva aydın kadroları ol-muştur. 1951 tevkifatı sonrasında TKP’nin örgütsel varlığı fiilen son bulunca, sosyalist hareketin Türkiye’deki etkinliği de 60’lı yıllara kadar fiilen son bul-muştur.

Türkiye sosyalist hareketinin ilk temsilcisi olan TKP, aslında Lenin önder-liğindeki Komünist Enternasyonal’in bir seksiyonu olarak kuruldu. Büyük Ekim Sosyalist Devriminin etkisi altında toplanan TKP’nin 1. Kongresi (Ku-ruluş Kongresi), Anadolu’da, İstanbul’da ve Sovyet topraklarında faaliyet yü-rüten 15 komünist grup ve örgütü merkezi bir yönetim altında birleştirmeyi başarmıştı. Bu kongre, Komünist Enternasyonal’in ilkeleri doğrultusunda bir Program ve Tüzük kabul etmişti. TKP kuruluş bildirgesinde, işçilerin ve köylülerin partisi olduğunu ve bir burjuva cumhuriyetin kuruluşu için değil, “halkçılığın en yüksek biçimi olan işçi ve köylü şuraları (sovyetleri) cumhu-riyetinin kurulması için” mücadele edeceğini çok net bir biçimde ilan ediyordu: “İşçi ve köylü şuralar cumhuriyeti, sınıfları ortadan kaldırarak, savaş ve çatışmaların her türlü sıkıntılarından kurtulmuş, aydınlık ve mutlu bir ge-leceğe doğru giden, kapitalizm ile komünizm arasındaki geçiş dönemine ait geçici bir yönetme biçimidir.”

TKP programı, içinden geçilen tarihsel dönemin bir “toplumsal devrim dö-nemi” olduğunu vurgulayarak, bunun dünya çapında bir mahiyet taşıdığına

proletaryasının oluştuğu 1960 sonrası yıllarda da aynen devam edecek ve ne yazık ki bugünlere uzanacaktı.

Birinci döneme, yani 1920-60 arası yıllara dair bir değerlendirme yapacak olursak, sosyalist hareketin bu dönemde proleter sınıf temelinden yoksun oluşunun gene de anlaşılabilir nesnel ve öznel nedenleri bulunduğunu söyleyebiliriz. Bir kere o yıllarda Türkiye’de gerçek anlamda gelişmiş, büyük ölçekli bir modern kapitalist sanayinin olmadığını hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla, gelişmiş bir sanayi proletaryası ve bu temelde yükselen kitlesel bir işçi hareketi de bulunmamaktaydı. Öte yandan, Türk burjuva sınıfı cumhuriyetin kuruluşundan sonraki on yıllar boyunca gerçek anlamda demokratik dönüşümleri gerçekleştirmediği için, eski pre-kapitalist ilişkiler de (toprak ağalığı, aşiret ilişkileri, toprak sorunu vb.) tasfiye edilmemiş bir şekilde olduğu gibi devam etmekteydi. 1950’lere gelindiğinde bile, hem kentte hem de kırsal kesimde küçük üretim yaygın bir şekilde varlığını sürdürmekteydi. Bu bakımdan, bu yıllarda Türkiye her ne kadar kapitalist “kalkınma” yoluna girmişse de, bir “küçük-burjuva denizi” olma durumunu da hâlâ sürdürmekteydi. Kapitalist gelişmenin böylesine geciktiği bir sosyo-ekonomik yapıda, sosyalist hareket açısından en göze batıcı olumsuzluk, belli düzeyde eğitilmiş (hatta okur-yazar) ve örgütlenmeye açık işçilerin sayısının son derece sınırlı olmasıdır kuşkusuz. Nitekim yaklaşık 60’lara gelene kadar Türkiye’de işçi sınıfının durumu da aşağı yukarı böyleydi.

Gecikmiş bir kapitalizm, her şeyden önce sınıfsal ayrışmanın tam olarak gerçekleşmediği, başka bir deyişle sınıfsal eğilimlerin iç içe geçmiş bir vaziyette yaşandığı bir kapitalizm demektir. Kapitalistleşme sürecindeki bu tarihsel gecikmişlik nedeniyledir ki, Türkiye’de de işçi sınıfının kültürel, ideolojik, siyasal davranış ve eğilimleri, kır ve kent küçük-burjuvazisinininkinden tam olarak ayrılamayacak ve bu durum yıllar yılı da hep böyle devam edecekti. Bu sosyolojik tablo, o dönemde sosyalist hareketin örgütsel yapısına bütünüyle yansımıştır. Nitekim Türkiye sosyalist hareketinde küçük-burjuva sosyalist eğilimler ile proleter sosyalist eğilimin tam olarak ayrışmamış olmaları ve hatta bu eğilimlerin aynı örgütsel yapılar içerisinde yıllarca iç içe yaşamalarında, kapitalizmin bu gecikmişliğinin büyük bir payı olduğu muhakkaktır.

Diğer taraftan, gecikmiş kapitalizm koşullarında burjuva gericiliğinin sosyalist hareket üzerinde uyguladığı baskı ve şiddetin yarattığı olumsuzluklar da (öznel etkenler) unutulmamalıdır. Nitekim Türk burjuva gericiliğinin, sos-

bu dönemde yoğunlaştı. Özellikle de ulusal kurtuluş mücadelelerinin ve demokratik devrim süreçlerinin yaşandığı az gelişmiş ülkelere yönelik “devrim stratejileri”nin tartışılması bu dönemde uluslararası komünist hareketin gündeminde baş sıraları işgal etti. Bu kapsamda olmak üzere, bu ülkeler için öne sürülen “kapitalist olmayan gelişme yolu”, “kırlardan kentlere halk savaşı”, “fokoculuk” vb. en çok tartışılan sorunlardı.

Türkiye’de de sosyalistler gelişmeleri izliyor fakat Avrupa’daki tartışmalar kadar derinlemesine durmuyorlardı sorunlar üzerinde. Öte yandan Çekoslovakya’nın işgali olayına da sosyalistler içinde bir tek M. Ali Aybar açıkça karşı çıkmış ve SBKP’nin tutumunu eleştirmişti. Diğer taraftan ne MDD’ciler ne de TİP içindeki sosyalist “devrimci” Aren-Boran ekibi karşı çıkmıştı bu işgale. Tersine, her iki kesim de işgali onaylar bir tavır takınmışlardı. Çok açık ki, bu iki ekip kendi aralarında ne denli kapışırsa kapışsınlar, SBKP’ye ve onun Stalinci politikalarına açıktan karşı çıkacak durumda değillerdi. Nitekim 1968 yılına kadar, parti içinde MDD’cilere karşı Aybar’la birlikte mücadele eden Aren-Boran ekibi, ‘68 Çekoslovakya olayından sonra – belli ki TKP-Dış Büronun yönlendirmesiyle– Aybar’la yollarını ayıracaklardı.

Gençlere gelince, 60’lı yılların ilerici-devrimci gençlik kuşağı (‘68 kuşağı) bir yandan TİP’in içinde MDD’cilerle SD’ciler arasında başlayan ideolojik çekişmede saflarını belirlemeye çalışırken, diğer yandan da dünyadaki gelişmelerden esaslı bir biçimde etkileniyorlardı. 1960’ların ikinci yarısından itibaren dünyada yeni bir dönem açılmıştı. Asya, Afrika ve Latin Amerika’da ulusal kurtuluş mücadelelerinin, demokratik devrimlerin yükselişe geçtiği bir dönemdi bu. Özünde burjuva demokratik karakterde olan bu mücadeleler, ilk başlarda küçük gerilla gruplarının yürüttüğü gerilla savaşı biçiminde başlamışken, yer yer halk sınıflarının da (kent ve kır küçük-burjuvazisinin) katıldığı uzun süreli halk savaşlarına dönüşüyordu. Bu dönüşümde SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer “sosyalist” ülkelerin varlığının ve mücadelelere verdiği desteğin (askeri, mali, politik) büyük rolü vardı elbette.

60’lı yılların başında Küba devriminin başarıyla noktalanması ve Castro liderliğindeki gerillaların kendi iktidarlarını “sosyalist” ilan etmeleri, Vietnam halkının fedakârca yürüttüğü ulusal kurtuluş mücadelesinin ABD emperyalizmi karşısındaki yenilmezliği, Filistin direnişinin ve Latin Amerika ve Afrika’daki diğer ulusal kurtuluşçu gerilla mücadelelerinin yükseliş içinde olmaları vb. uluslararası politik konjonktürü derinden etkileyen gelişmelerdi. Bu

ortamda ABD emperyalizminin saldırganlığına ve küstahlığına karşı dünya kamuoyunda güçlü bir anti-Amerikancı tepki oluşurken, öte yandan ulusal kurtuluş mücadelelerini destekleyen SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer “sosyalist” ülkelerin prestiji sol gençliğin gözünde giderek artmaktaydı.

1968 yılı bu anlamda gerçekten de bir dönüm noktası olacaktı Türkiye sol hareketinde. 1968’den başlayan gelişmeler, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ilerici-devrimci gençliği derinden etkilemişti. Gençlik içinde ulusal kurtuluşçu hareketlere ve gerilla teorilerine karşı güçlü bir sempati dalgası geliyordu. 1968 ve sonrası, hem Avrupa’da hem de Türkiye’de işçi sınıfı ve gençlik açısından radikal eylemlerin yükseldiği yıllar oldu. Türkiye’de işçi sınıfının yasal sınırlamaları kırıp geçen yasadışı eylemleri bu yıllarda başladı. 1968 yılında gençlerin üniversitelerde başlattığı işgal ve boykot hareketlerini, işçilerin birkaç fabrikada başlattığı işgaller izledi. Özellikle işçi hareketinde, o güne kadar görülmedik bir militanlaşma ve eylemlilik yaşanıyordu. Yükselen işçi ve gençlik eylemleri, bir yandan ilerici gençliği daha da radikalleştirip, daha da sola çekerken, diğer yandan gelişen ve kitleselleşen devrimci harekette siyasal ve ideolojik açıdan öncülük edecek gerçekten Marksist-enternasyonalist bir önderliğin yokluğu bütün yakıcılığı ile kendini hissettirmekteydi.

Kendini burjuva yasalarıyla sınırlayan ve parlamentarist, pasifist bir çizgi izleyen TİP’in, yükselen devrimci eylemlere siyasal ve örgütsel bakımdan önderlik edemeyeceği giderek daha net görülür hale geldi. TİP hem işçi sınıfının, hem de gençliğin radikal eylemlerinin gerisinde kalmıştı. Bu durum TİP içinde önce ideolojik, sonra örgütsel bir bunalımın patlak vermesiyle sonuçlanacaktı. Partiye ve FKF’ye üye olan ve bu örgütlerde önemli görevler alan gençlerin çoğu, TİP merkezinin pasifist, parlamentarist siyasal çizgisine muhalefet ederek TİP’ten uzaklaşmaya ve yeni örgütsel arayışlar içine girmeye başladılar.

O dönemde ‘68 kuşağı içinde, ileride kendi içinde de bölünmeler ve ayrı örgütlenmelerle sonuçlanacak olan üç eğilim gelişti. Birinci eğilim, sınıf mücadelesinin gereklerini ve anti-kapitalist sloganları geri plana iterek, ulusal bağımsızlık sloganını öne çıkaran ve daha çok da küçük-burjuva aydınlara, öğrenci gençliğe, Kemalist subaylara hitap eden MDD çizgisi (Türk Solu, Aydınlık Sosyalist Dergi) etrafında toplanmaya başladı. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Doğu Perinçek gibi gençlik liderleri bu gruptaydı. İkinci eğilim, her ne kadar sürekli devrim bağlamında doğru bir sosyalist devrim anlayışına

bütün bir soğuk savaş dönemi boyunca (1950-90) herhangi bir rahatsızlık duymadığı bilinen bir gerçekliktir. Fakat aynı burjuvazi, Batı’daki gibi bir burjuva demokrasisinin Türkiye’de de uygulanması gerektiğini savunan liberal-demokrat görüşlerden her zaman rahatsızlık duymuş ve bu tür görüşleri ileri sürenlere karşı, “komünizm ve bölücülük tehlikesi artar” gerekçesiyle her zaman tepki göstermiştir. Burjuvazinin bütün bir cumhuriyet tarihi boyunca sürdürdüğü bu gerici tutum, burjuva rejim içerisinde askeri vesayet sisteminin aynen devam etmesini isteyen “kurucu askeri bürokrasinin” tutumuyla da yıllar yılı pek güzel uyumuştur!

Tarihten kesitler

Türk burjuvazisi cumhuriyetin kurulduğu dönemden başlayarak, demokratikleşmeye karşı direncini yıllar yılı sürdürdüğü ve kendi üzerindeki demokratik görevleri dahi yerine getirmekten kaçtığı için, sonuçta Türkiye’de burjuva demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesi, demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi için mücadele görevi de işçi ve emekçilerin, sosyalistlerin, ilerici-demokrat aydınların omuzlarına binecekti. Demokrasinin gelişmesinde ve özgürlük alanının genişlemesinde şüphesiz ortak yararı olan bu kesimler, burjuva cumhuriyetin kurulduğu tarihten itibaren “sosyalizm mücadelesi ile demokrasi mücadelesinin iç içe geçtiği” zorlu bir tarihsel süreci birlikte kat etmek zorunda kalacaklardı.

TC’nin kuruluşundan sonraki on yıllar boyunca da “azgelişmiş kapitalist ülke” konumundan yukarı çıkamayan Türkiye’de, demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesinin böylesine iç içe yaşanması, bir yandan proleter sosyalistlerin görevlerini daha da ağırlaştırıp karmaşılaştırırken, öte yandan Türkiye sosyalist hareketinin taşıdığı tüm küçük-burjuva zaafı da derinleştirdi. Tarihsel bir dönemleştirme yaparak söylersek, modern sınaî kapitalizmin yeterince gelişmediği 1960 öncesi dönemde sosyalist hareketin en önemli zaafı, gerçek bir proleter sınıf temeline sahip olamaması ve bu nedenle de işçi sınıfı içinde gerçek anlamda devrimci sosyalist bir gelenek yaratamamasıydı. O nedenle, Türkiye sosyalist hareketi uzun yılları kapsayan bir tarihsel dönemi (1920-60), proleter sınıf temelinden yoksun olarak geçirmiş ve bu dönemde örgütsel varlığını esas olarak küçük-burjuva unsurlara dayandırmak zorunda kalmıştı. Ama şurası çok açık bir gerçek ki, Türkiye sosyalist hareketinin bu zaafı, modern sınaî kapitalizmin geliştiği ve bir sanayi

tamamen gericileştiği bir dönemde (emperyalizm çağında) dünyaya gözle-
rini açan Türk “milli” burjuvazisi, geçmişte Avrupa burjuvazisinin sınırlı bir
dönem için bile olsa sahip bulunduğu ilerencilik, devrimcilik, demokratlık gibi
nosyonlardan hiçbirine sahip bulunmuyordu. Çünkü Avrupa burjuvazisi gibi
uzun bir tarihi geçmişe sahip bulunmayan bu sınıf, kendi varlık koşullarını
kendisi yaratmak için de hiçbir mücadele vermemiş ve bu anlamda hiçbir
zahmete katlanmamış bir sınıftı. Aslında Türk “milli” burjuvazisi, cumhu-
riyetin asıl kurucu unsuru olan askerî bürokrasinin himayesi altında, devlet
eliyle beslenip büyütülmüş bir “besleme” sınıfı.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kurucu bürokrasinin kanatları altına
sığınmış ve onun vasıllığını kendi rızasıyla kabullenmiş olan bu “besleme”
burjuvazi, kendi önünü açacak liberal-demokratik dönüşümleri bile yapmak-
tan acizdi. Nitekim bu korkaklığı ve acizliği nedeniyle ki, demokrasi konu-
sunda adım atmak isteyen kendi reformcu ya da liberal siyasetçilerine ve dü-
şünce adamlarına dahi arka çıkmamış, onları her zaman yalnız bırakmıştır.
Aslında Türk burjuvazisinin böylesine korkak ve gerici bir tutum sergileme-
sinde, kuşkusuz dönemin koşullarının da esaslı bir etkisi olmuştur. 20. yüz-
yılın ilk çeyreğinde Avrupa’da hızlı bir yükseliş gösteren devrimci işçi hare-
keti tüm kapitalistlerin yüreğine korku salarken, bundan Türk burjuvazisi de
nasibini almıştır. Avrupa’da esen devrim rüzgârlarından ve Rusya’da patlayan
Ekim Devrimi kasırgasından fena halde ürkmüş olan Türk “milli” burjuvazi-
si, bu koşullar altında kendi düzenini koruyabilecek olanın, demokratik bir
burjuva rejim değil, askeri bürokrasinin vesayeti altında işleyecek otoriter bir
burjuva rejim olacağına iyice kanaat getirmişti. O nedenledir ki “milli” bur-
juvazi, kendi düzenini koruyan bu anti-demokratik vesayet rejimine baştan
beri karşı çıkmamış, hatta seve seve katlanmıştır. Burjuvazi bu tutumunu, sa-
dece cumhuriyetin kurucusu asker-sivil bürokrasinin tek parti diktatörlüğü
döneminde (1923-50) değil, çok partili burjuva parlamenter rejime geçildiği
1950’den sonraki yıllarda da (ve hatta bütün bir soğuk savaş dönemini bo-
yunca) aynen sürdürmüştür. Bakmayın siz burjuvazinin bugün sureti haktan
görünüp, demokrasi ve liberalizm nutukları attığına. Cumhuriyet tarihi bo-
yunca hep kurucu asker-sivil bürokrasinin arkasına saklanan ve bütün o bas-
kıcı uygulamalara, anti- demokratik yasa ve anayasa düzenlemelerine cevaz
veren hep bu burjuvazi olmuştur.

Türk burjuvazisinin bugün şikayet ettiği bu bürokratik vesayet sisteminden,

henüz ulaşmamışsa da, devrimde işçi sınıfının öncülüğünü savunan, anti-
kapitalist sloganları ve proletarya sosyalizmi vurgusunu öne çıkaran proleter
sosyalist eğilim idi. Hikmet Kıvılcımlı grubu etrafındaki gençler ile TİP mer-
kezinden bağımsız olarak işçi sınıfı temelinde çalışma yürüten ve devrimci
sosyalist bir işçi örgütlenmesi yapan gençlik çevreleri bu eğilimdeydi. Üçün-
cü eğilim ise, sözde sosyalist devrimi savunur gözüken ama pratikte parla-
mentarist, reformist bir siyasal çizgi benimseyen TİP merkezinin legalist kü-
çük-burjuva sosyalizmi eğilimiydi.

Kuşkusuz ki bu eğilimlerden gençlik içinde en geniş destek bulanı MDD’cilik
oldu. O yıllarda MDD’cilik, yıllarca Kemalist ideolojiyle eğitilmiş olan öğ-
renci gençliğin küçük-burjuva-milliyetçi sınıf doğasına uygun geldiği için,
öğrenci gençliğin büyük çoğunluğu tarafından kolayca benimsendi. Ne var
ki, Marksizmle yeni tanışan ve bilimsel sosyalizmi kavrama bakımından he-
nüz daha yolun başında olan devrimci gençler MDD siyasetinin etkisi altına
girdikten sonra, proletaryanın enternasyonalist devrimci yolundan giderek
uzaklaştılar ve küçük-burjuva radikalizminin çıkmaz sokaklarında kendile-
rini tükettiler. Bu süreçte onlara kılavuzluk eden, Stalinizmin şu ya da bu
ulusalcı versiyonundan (Maoculuk, Enver Hocacılık, Kastroculuk vb.) baş-
kası değildi.

Türkiye’de devrimci ve sosyalist harekete katılan bizim kuşağımız da dahil
pek çok kuşak, Bolşevizmin ve Ekim Devriminin tarihini gerçek kaynağından
değil, Stalinci bürokrasinin yazdığı ve yaydığı “resmi” Sovyet tarihinden
öğrendi. Lenin’in ölümünden sonra Bolşevik Partide ve Komintern içinde
yaşanan mücadele ve saflaşmaların gerçek nedenleri, Büyük Ekim Devrimi
ve diğer devrimlerin (Doğu Avrupa, Çin, Küba vb.) karşılaştığı sorunların
gerçek mahiyeti hakkındaki tüm bilgiler, Stalinci bürokrasilerin (Maocu,
Kastrocu, Enver Hocacı vb.) hazırladığı resmi tarihin prizmasından geçerek
yansıdı bizlere. O nedenle, 1930’lardan 1980’lere, Türkiye’de örgütlü sosyalist
mücadeleye katılan ve çeşitli düzeylerde görev ve sorumluluk üstlenen pek
çok devrimci kuşak, Stalinciliğin ideolojik, teorik ve örgütsel açılımlarını
uzun yıllar boyunca Bolşevizm diye benimsedi ve içselleştirdi.

Bu bakımdan, Stalinciliğin empoze ettiği resmi “sosyalizm” anlayışını
benimseyen ve öven her fikrin mubah, ama bu anlayışın dışına çıkan, onu
eleştiren ve sorgulayan her fikrin ise “günah” sayıldığı uzun bir tarihsel dönem
yaşanmıştır Türkiye sosyalist hareketinde. Bu da kaçınılmaz olarak devrimci

ve sosyalist kadroların bilincinde derin bir ideolojik çarpıklığa, duraganlığa ve teorik donukluğa neden olmuştur. Stalinizmin ideolojik çarpıtmaları ve Marksist teoride yaptığı derin tahrifat, örgütlü sosyalist mücadeleye katılan tüm kuşakları derece derece etkilemiştir ve ne yazık ki bugün de etkilemeye devam ediyor. Geçmişin yaşadığımız dönem üzerine düşen bu olumsuz gölgesi henüz ortadan kaldırılabilmiş değil. Stalinizmi egemen kılan nesnel temelin çökmüş olmasına rağmen onun ideolojik ve örgütsel kalıntılarının temizlenebilmesinin, devrimci Marksizmin bayrağını yükseltmeye azmetmiş örgütlü güçlerin uzun soluklu ve sabırlı mücadelesine bağlı olduğu çok açık.

Proleter Sınıf Temelinden Yoksunluk!

“Gerçekler ortadadır. Günümüz Türkiye’sinde çeşitli örnekler temelinde kendini belli eden sınıftan kopuk devrimcilik anlayışının yarattığı tahribat büyüktür. Bu devrimcilik «eylem» adına devrimci teoriye burun kıvrır, sınıf içinde sabırlı ve planlı bir örgütsel çalışmaya gelemmez. Dolayısıyla bu tür siyasi çevrelerin sınıf hareketini ilerletici taktikler üretebilmeleri ve sınıf temelinde devrimci bir kitle çalışması yürütebilmeleri mümkün değildir. Siyasi mücadelenin ve kitle çalışmasının genel mantığını ve tarzını son tahlilde küçük-burjuva devrimciliğinin oluşturduğu yapıların, devrimci işçi mücadelesinin gerektirdiği tipten bir parti örgütlenmesini yaratamayacağı açıktır.” (E. Çağlı, *Sen Yolunda Yürü!*, www.marksist.com)

Büyük ölçekli modern kapitalist sanayinin Avrupa’ya kıyasla çok geç geliştiği Türkiye’de, modern sanayi proletaryasının toplumsal bir güç olarak tarih sahnesine çıkışı da çok gecikmiştir. Modern kapitalist sanayinin gelişmesi ve sanayi proletaryasının varlığını gerçek bir sınıf olarak ortaya koyabilmesi ancak 1960’lı yıllarda, yani Avrupa’dan en az yüz yıl sonra olabilmektedir. Bu tarihsel gecikmişliğin Türkiye’de genel olarak işçi hareketinin özel olarak da sosyalist siyasal hareketin gelişimini önemli ölçüde etkilediği bilinen bir gerçekliktir. Nitekim Türkiye’de sosyalist solun yıllarca işçi sınıfından kopuk bir şekilde gelişmiş olmasında da, diğer faktörlerin yanı sıra esas olarak bu tarihsel gecikmişliğin rolü olmuştur.

Öte yandan, söz konusu tarihsel gecikmişlik, Türkiye’de burjuva demokratik içerikli bir dizi sorunun çözümünü de muazzam ölçüde geciktirmiştir. Tarihsel bakımdan burjuvazinin görece ilerici rol oynadığı bir dönemde değil de,